

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik – siunissamut suliassat

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup aningaasaqarnikkut
aaqqissuussaanikkullu misissueqqissaarfigineqarnera

Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat –
Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik

14. april 2010

1. Inerniliussat kaammattuutillu eqikkarneri

Kapitali una nalunaarusiami pingaarnertut inerniliussat kaammattuutillu sukumiisumik eqikkarnerinik ima-qarpoq. Kapitalip naggataani immikkoortukkuutaarlugu naannerusumik eqikkagaq nassaarineqarsinnaavoq.

1.1 Isumalluutit

Aningaasartuutit annikitsumik, taamaattorli qaffariarneri – annertuumillu missingersuutininik qaangiineq

1. Aningaasaqarnerup annertussusaanut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit nunanut allanut sanilliullugu annikitsuupput, peqqinnissaqarfimmullu aningaasartuutit annertusiartornerat kigaalluni. 1997-imit 2007-imut peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit 25%-it missaannik qaffariaateqarput, tamannalu nunani OECD-mut ilaasuni qaffariaataasut affangajaannaavoq. Tassunga ilanngullugu maluginiarneqassaaq 2006-imi missingersuusiata aningaasartuutaarpiartullu imminnut naapertuulluarmata. Tamanna illuatungaagut missingersuusiortornerup aningaasanillu aqutsinerup ataatsimut isigalugu ingerlalluarnerannut ersiutaavoq. Tamatumali illuatungaagut immikkoortut ilaanni pisariaqartitat pitsaassut-sikkullu ajornartorsiutit tulliuttuni nassuiarneqartut maluginiarneqassapput. Pisariaqartitat naammassineqanngitsut katersorneqarsimanerat aningaasartuutit annikitsumik qaffariarsimanerannut illuatungiulluarsinnaavoq.

Ukiuni marluni - pingasuni kingullerni ineriartorneq ukiuni siuliini arfineq pingasut – qulini ineriartornermit allaanerungaatsiarpoq. Peqqinnissamut tunngasutigut aningaasartuutit annertusiartornerat 2007-ip kingorna annertunerungaatsiarsimavoq, peqqinnissamullu aningaasartuutit pisortat ataatsimoortumik aningaasanik atuinerannut sanilliullugu annertuseriangaatsiarpoq. Ilanngulluguttaaq missingersuutit annertuumik qaangerlugit aningaasanik atuisoqartarsimavoq – tassa aningaasanut inatsimmi aningaasaliissutaasunut sanilliullugu agguaqatigiisillugu 5 % missaannik annertussusilinnik.

Peqqinnissaqarfiup sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarnerata piginnaasat naammassisinnaasallu annikilleriartippai

2. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik ukiuni arlanilli nakorsanik sulisussarsiniarnermigut annertuumik ajornartorsiuteqartarsimavoq, aammali peqqissaasunik sulisunillu allanik pissarsiniartarneq taamaappoq, takuuk immikkoortoq 17.

Nakorsanut peqqissaasunullu sulisorisanut sanilliullugu nakorsat peqqissaasullu aalajangersimanngitsumik suliffillit amerlanerisa soorunami peqqinnissaqarfiup ataatsimut suliarisinnaasaanut naammassisinnaasaanullu killiliivoq. Piffinni amerlaqisuni, tassani illoqarfinni minnerusuni, sulisut taarseraannerujussuat assersuutigaa-

lugu pitsaassutsikkut naammassisinnaasatigullu ineriartortitsinermik sinaakkusiiniarluni suliniarneq ajornakusoortippaa. Aammattaaq pissutsini taamak ittuni pisortatut suliniarnerup aalajangersumik ingerlanneqarnissaa ajornakusoorpoq.

Sulisunik amigaateqarnerup ikiorsiiviginiarneranik periarfissat immikkoortoq 17-imi eqqartorneqarput.

1.2 Aaqqissuussaaneq aqutsinerlu

Aaqqissuussaaneermik allangortiterinerit massakut ingerlanneqartut pisortaasunit malinnaaffigeq-qissaarneqarnissaat pisariaqartorujussuovoq

3. Aaqqissuussaaneermik aqutsinermillu aaqqissuusseqqinneq maanna ingerlanneqartoq peqqinnissaqarfiup aqunneqarneranik arlalitsigut allangortitsissaaq. Peqqissutsimut Pinaveersaartitsinermullu Aqutsisoqarfik peqqinnissaqarfinnik ataatsimut ingerlatsivittut pilersinneqarpoq. Aqutsisoqarfiup qanittumi pilersinneqartup siornatigut pisortaqaqrusimasup ilaa taarserpaa, Dronning Ingridip Napparsimmavissuatalu (DIN) kiisalu sinerissami peqqinnissaqarfiit qullersaqarfii ataatsimoortunngortillugit. Tamatuma peqatigisaanik Dronning Ingridip Napparsimmavissuani immikkoortuni pisortanik aaqqissuussineq pilersinneqarpoq, massakkumullu sinerissami peqqinnissaqarfiit 16-iusut nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfinnik tallimanik nutaanik taarserneqarlutik. Nunap immikkoortukkuutaarlugit aaqqissuussineq immikkoortuni marlunni ulloq 1. januar 2010 aallarnerfigalugu misileraanertut aallartinneqarpoq, 2011-llu aallartinneqarnerani tamani atuutilertussatut pilersaarutaalluni. Dronning Ingridip Napparsimmavissuanissaaq immikkoortunut aggulunerit misileraaffigalugit aallartinneqarput – immikkoortunullu aggulunnerup tamakkiisup aallartinneqarnissaa qaqugu pissanersoq suli aalajangerneqanngilaq.

Aqutsinerup allangortinneqarnerani allaffissornikkut aaqqissuussinerup pisariinnerusup aammalu peqqinnissaqarfimmi pisortat patajaannerusumik ataatsimoorunneqarnerusumillu aaqqissuunneqarlutik pisariinnerusumik ingerlatsisinnaaneermik tappiffiunerusup pilersinneqarnissaa ilaatigut siunertaavoq. Nuna tamakkerlugu napparsimmavissuarmik sinerissamilu peqqinnissaqarfinnik immikkoortillugit pisortaqaqartitsinermik misilittakkat pitsaangitsumik aningaasaqarnikkut eqqarsariaaseq kingunerisimavaa, tassani pisortat marluk namminneq missingersuutiminnik eqquutsitsiniarlutik aningaasartuutunik akunnerminni nuussiniartarsimallutik. Nunap immikkoortuinut aggulunnermi sinerissami peqqinnissamik isumaginninnermi pisortatut akissusaaffiit ikinnerusunngortinnerisigut illoqarfinni mikinerusuni nakorsaanertut atorfiit inuttalerniartarnerinik ajornartorsiuteqarfiukkajuttuni patajaannerusumik assigiiaarnerusumillu ingerlatsilernissaaq siunertarineqarpoq. Ilisimasat ataatsimut katinnerisigut piginnaasatigut nukittunerusumik inissisimalerluni ajornannginnerusumik sulisussarsisinnaaneq anguniakkanuttaaq ilaavoq, tassunga ilanngullugit nakorsanngorniatut atorfinnik pilersitsinerit.

Aaqqissuussaaneermik allangortiterineq tamakkiisoq ukiuni ataatsimi marlunni tulliuuttuni pisortanik anner-tuumik suliarineqarlunilu malinnaaffigilluarneqaaqqissaarnissaa Deloitte-kkut naliliutigaat – matumani ataatsimoortumik aaqqissuussaaneq kiisalu immikkoortukkuutaanik nunallu immikkoortukkuutaanik aaqqissuussineq pineqarput. Taamatut naliliineq aaqqissuussaaneermik allangortiterinerni allani misilittakkanik

tungaveqarpoq, paasissutissanittaaq katersinitsinni paasisimavarput pisuni ukunani ingerlatsivinni nalorni-soqarlunilu allannortitsinissat akerlerineqartut. Ilanngullugutaaq aaqqissuusaanikkut allannortiterinerit piviusunngortinniarneri atorfiit pingaarutillit inuttaqannginnerinik ajornakusoortinneqartoq paasivarput, matumani Aqutsisoqarfimmi pisortatut atorfik aamma pineqarpoq.

Aaqqissuusaanikkut allannortiterinerup atuutilertinnerani immikkoortut eqqummaariffigineqartariaqartut

4. Peqqinnissaqarfimmi allannortiterineq anguniarneqartutut kinguneqaateqassanersoq oqaati-gissallugu massakkut siusippallaarpoq. Deloitte-lli pissutsit eqqummaariffigineqartariaqartut arlallit maluginiarsimavai.

- i. Peqqinnissaqarfimmi ingerlatsivinnik aaqqissuusaanikkut pisariinnerulersitsinerup kingunerissavaa Dronning Ingridip Napparsimmavissua siunissami nammineersumik aqunneqarunnaarluni immikkoortuni pisortanit Peqqinnissaqarfimmilu aqutsisunit aqunneqalernera. Dronning Ingridip Napparsimmavissua nunatsinni peqqinnissaqarfimmi peqqissaavittut pingaarnertut inissisimavoq, taassumalu aningaasatigut peqqinnissaqarfimmilu ilisimasatigut ineriartornermi pitsaasumik aqunneqarnissaa Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarluinnarpoq. Tamannalu Deloitte naliliinera naapertorlugu Dronning Ingridip Napparsimmavissuata immikkuullarissumik aqutsisulerneratigut qulakkeerneqarsinnaavoq, taamaattorli aaqqissuusaaneq maanna atuutilersussatut akuerineqartoq naapertorlugu ingerlatsinermi pisortatut assigisaanilluunnit atorfimmik pilersitsinikkut pisinnaalluni. Peqqinnissaqarfimmi aqutsisut aamma Dronning Ingridip Napparsimmavissuanik piviusumik aqutsinissaat tassuunakkullu aamma napparsimmavissuup naammassisassaanik tigussaasunik anguniagassiinissaat Dronning Ingridip Napparsimmavissuata aqunneqarneranut pitsanngorsaaniissamut pingaaruteqartuusooq uagut isumaqarpugut.
- ii. Nuna immikkoortukkuutaarlugu aaqqissuussinerup piviusunngortinneqarnissaanut piffissaliunneqartup naammaassinissaata tungaanut uagut isumarput malillugu kingunerissavaa massakkut misilittaalluni ingerlantanit misilittagaasut katersornissaat killeqassamat, soorlu assersuutigalugu nunap immikkoortuini qitiusoqarfinni misilittakkamik katersinermut tunngatillugu. Illuatungaagut nunap immikkoortuini qitiusoqarfinnik pilersitsinerup ingerlanerata ingerlalluartiinnarnissaa pingaartuuvoq, kisiannili illuatungaagut nunap immikkoortuini qitiusoqarfiit aallartinnissaat pilersaaruserluakkamik tamannalu nunap immikkoortuini pisortassanit aqunneqarluni ajornanngippat ingerlanneqassasoq. Piffissamik pilersaarut aalajangersimasooq tunngaviginagu nunap immikkoortuini qitiusoqarfinnik aallartitsineq eqaatsumik periuseqarluni pisinnaalernissaa ilutigalugu pisinnaappat pitsaanerussasoq uagut isumaqarpugut.
- iii. Nunap immikkoortuini qitiusoqarfinnik aaqqissuussineq neriutiginneqartutut aalajangersimasunik atorfilinik amerlanerusunik nakorsanik atorfinitsitsinermik immineerluni kinguneqassanersoq suli nalileruminaappoq. Misissuinermut atatillugu inuit apersukkavut tassunga tunngasumik assigiinngitsunik isumaqarpugut. Taamaattoqaraluarpalluunniit isumaqarpugut nakorsat ataatsimoortinnerisigut ilisimasanik patajaallisaaneq nunap immikkoortuini qitiusoqarfimmi Dronning Ingridip Napparsimmavissuaniluunniit pitsaanermik pisinnaanera nalilersorneqartariaqartoq isumaqarpugut. Nunap immikkoortuini qitiusoqarfimmi piginnaasanik katersinerup illoqarfiup pingarnerup avataani ulluinnarni pisariaqartitanik taakkunani katersineq kinguneris-

savaa. Tamanna annikillilerinermik kinguneqassappat, taava tamanna nunap immikkoortuani annertunermik illoqarfinnik mikinerusunik nunaqarfinnillu annertuumik sullissinermik aammalu tassanngaannartumik pisoqartillugu Nuummiit pitsaanerusunik sullissinermik tamanna imaqartinneqartariaqassaaq. Manna tikillugu napparsimasunik tassanngaannaq aallarussisarnermik misilittagaasut naapertorlugit isumaqarpugut tamanna qularnartoqartoq. Tassunga ilanngullugu napparsimasut iisartagalersornerannut isummerfissat siunissami annertusiartortumik telemedicin atorlugu aamma Dronning Ingridip Napparsimmavissuanit pisarsinnaavoq.

- iv. Tamanna tunuliaqutaralugu siunissami peqqinnissaqarfimmi sullissinerup tamarmi Dronning Ingridip Napparsimmavissuanit ingerlanneqartup pitsaaqutai pitsaanngequtaalu misissorneqartariaqarput. Sinerissamilu peqqinnissaqarfimmi sullissinerit saaffigineqqaarnermut sammisunik, aningorsinnaanngisamik nappaatili-nut iliuitsinik aammalu pinaveersaartitsinernik, pilattaanernik annikinnerusunik soorlu ernisitsinernik, naar-tuersinnernik napinernillu mersernannginnerusunik pilattaanernik ilaqartinneqartut neqeroortigineqarlutik. Qanorluunniit pisoqassagalarpat suleqatigiit ilisimasaannik patajaannerusunik katersineq kigaatsumik pi-viusunnngortikkiartugassaavoq, taamaattumillu pitsaaqutit pitsaanngequtillu nalilersorneqarnissaannik siun-nersuutigineqartoq nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfimmi atulersitsinermi ingerlaannaq sunniuteqalis-sanngitsoq isumaqarpugut.
- v. Aaqqissuussinermi nutaami nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfimmi pisortat pingaarutilimmik inissisima-sussaapput. Taamaattumik nunap immikkoortuini pisortat immikkoortuminni aqutsinissamut, pilersaaruisor-nissamut aalajangersaasinnaanermullu annertuumik piginnaatitaaffeqarnissaat pingaaruteqartoq isumaqarpu-gut, aammalu taakku pisortatut suliassartik tamakkiisumik atussagaat. Nunap immikkoortuini tamani su-miiffik eqqarsaatigalugu pisortatullu unammilligassat eqqarsaatigalugit nunap immikkoortuini pisortanut tapersiutit suut pisariaqartinneqarnersut eqqarsaatigineqassasoq kaammattuutigaarput.

Aaqqissuusseqqinnerup ajornartorsiutit tamaasa aaqqissinnaangilai

5. Iluatsittumik atuutilersitsinikkut aaqqissuusseqqinneq sulilersitsinermut, pisortaqaarnermut aqutsinermullu tunngatillugu unammilligassanik aaqqiinarnermi iluaqutaalluarsinnaasoq naliliissutigaarput. Aaqqissuusseqqinnerli peqqinnissaqarfiup tunngaviusumik unammilligassaanut arlalinnut – sulilersitsiner-mut, pitsaassutsimut, innuttat peqqissusaannut, aningaasartuutit aquunnerinut kiisalu killimmik aningaasassa-qarnermut nammineerluni aaqqiinnaannginnera erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq. Taamaammat isu-marput naapertorlugu peqqinnissaqarfimmik allannngortiterineq unammilligassat taakku aaqqiissutissartaat eqqummaariffigalugit – ajornanngippallu patajaallisarlugit – pissasoq pingaartuusoq isumaqarpugut.

Ukiuni kingullerni aningaasanik aqutsineq isasoorpoq

6. Ukiuni kingullerni marlunni pingasuni aningaasartuutit annertuumik qaffariaateqarsimanerat peqatigisaanillu missingersuutininik annertuumik qaangiisarsimaneq imm. 1-imi eqqaaneqarpoq. 2006-imi missingersuutit naatsorsuutillu oqimaaqatigiissinnarlutik, 2007-imi aningaasanut inatsit aqutugalugu ani-ngaasaliissutaasut 30 mio. kr.-it sinnerlugit sipporneqarput, 2008-milu atuivallaarutit 65 mio. kr. missaannut qaffariarsimapput. 2009-milu naatsorsuutit misissueqqissaarnerup pinerata nalaani suli pissarsiarineqarsin-naasimannngillat, taamaattorli 2008-misulli atuivallaartoqarsinnaasoq ilimanaateqarluni. 2008-ili 2009-ilu

ingerlanerini aningaasartuutit annertussusaat naalackersuinikkut aningaasanut inatsimmut immikkut aningaasaliissutit aqutigalugit akuerineqartarsimanerat ilanngullugu oqaatigineqassaaq. Naak aningaasaliisarnermi malitassat taamaalillutik malinneqarsimagaluartut, taamaattoq aningaasanik inatsimmut akuersissutigineqartumut sanilliullugu atuivallaarnerujussuit annertuumik aqutsiniarnermik ajornartorsiuteqarnermik ersersitsipput.

Pissutsit ineriartornerannut allaaserineqartunut patsisaasut arlaqarput. Siullermik ingammik 2008-mi pissutsinut aqukkuminaatsunut aningaasartuutit annertuumik qaffariaateqarsimapput, tassani attaveqaatinut aningaasartuutit aammalu taartaasartunut kiisalu timmisartuussigasuarnernut aningaasartuutitut. Pissutsinut marlunnut kingullernut tunngasut 2009-mi annikilleriaateqarsorinarput, illuatungaagulli attaveqaatinut aningaasartuutit suli annertuumik qaffakkiartorput, ilaatigut telemedicin-imik suliniutip atornerujartornerata nasatarisaanik. Kingulleq tupaallannartortaqqanngilaq. Taamaalilluni oqarasuaatit aqputaannut akilersueriaatsip maanna atornerqartup peqqinnissaqarfik ukiumoortumik annertuumik atuinerutippaa, Tele Greenland-ilu illuatungaagut attaveqaatinik atuinerunermit aningaasartuuteqarnerunani – ineriartornerq taamaattoq sutigut tamatigut peqqinnissaqarfiup inuiaqatigiillu tungaanit isigalugu kissaatiginartuuvooq. Deloitte isumaqarpoq akilersueriaatsip allanngortinneqarnissaa eqqarsaatigissallugu pissusissamisoortoq, taamaalilluni peqqinnissaqarfik siunissami aalajangersimasumik attaveqaatinut akiliisalerluniluunniit immaqqa attaveqaatinut akiliutit ataatsimut aningaasaliissutit avataasigut akilertalerlugit.

Aappaatigut annikippallaamik missingersuusiortarnerq aamma/imaluunniit missingersuusiortarnerlunneq nasuiaatit ilagigunarpaat. Ingammik ukiuni kingullerni Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nunanilu allani nakorsartittunut aningaasartuutissatut missingersuutini atuinerusarsimaneq malunnarpoq. Tamanna annikinaarlugit missingersuusiortarnermik aningaasanillu aqutsilluanneginermik (taakkuluunniit arlariissillugit) patsiseqarsinnaavoq. Annikinaarlugit missingersuusiortarnermut akisussaaffik peqqinnissaqarfimmut taamaallaat tutsinneqarsinnaanngilaq, naalackersuinikkulli tullerriiarnernut kiisalu aningaasanut inatsimmik suliaqarnermi peruserineqartartunut atatillugu isiginiarneqartariaqarluni.

Nunani allani katsorsaarnermi aningaasartuutit annertuumik qaffakkiartorput, naak 2002-p kingorna nunani allani katsorsaarnermi assigiinngiiaartut allanik ilaneqasimannikkaluartut. Ingammik Rigshospitalimiisitsisarnernut aningaasartuutit qaffassimapput. Aap aqputaagut nappaatit kræftimillu nappaatit katsorsarneqarnerinut atuinerit ilaatigut qaffakkiartortuupput. Paasissutissiissutigineqartut naapertorlugit ukioq manna Rigshospitalimiisitsisarnermi akiliutit 10 %-it missaannik qaffariaateqassapput, massakkumullu aningaasanik atuisarnermut sanilliullugu 17 mio. kr-it missaannik atuivallaarnermik nassataqassalluni. Missingersuusiortarnermi pineqartumi aningaasartuutaasartut eqqumaffiginiarneqarnerq ajortut naliliissutigaarput.

2006-imi 2007-imilu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani 20 mio. kr.-it missaannik aningaasanut inatsimmi aningaasaliissutigineqartut 8-9 %-iinut naapertuuttumik atuivallaartoqarpoq. Tamanna 2008-mi 45 mio. kr.-it tikillugit qaffariarpoq, taannalu missingersuutini 17 %-inik atuivallaarnermik kinguneqarpoq. Taamak qaffasissusilimmik atuivallaarneq uagut paasinninnerput naapertorlugu aningaasartuutini aqutsinneginermut ersiutaavoq. Paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut naapertorlugit sullissinerup ineriartorneranik ersarissumik takutitsinngillat - peqqinnissaqarfimmit angerlartinneqartut ingammillu ullut uninngaffiusut

2008-mi annertuumik qaffariaateqarput, pilattaanerilli amerlassusaat appariallutik. Tamatuma peqatigisaanik nakorsiartut amerlassusaat qaffariangaatsiarsimagunarpoq.

Missingersuutininik aningaasartuutinillu aqutsineq pitsanngortinneqarsinnaavoq

7. Peqqinnissaqarfimmut sinaakkusiilluni aningaasaleeriaaseq massakkumut atorineqartoq pitsaasumik aqutseriaasiusoq isumaqarpugut. Peqqinnissaqarfilli Kalaallit Nunaanni – aammalu nunani allani amerlanerisulli – aningaasartuutitigut qaffakkiartorfiuvoq, tamannalu ukiut tamaasa qaffariartussasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Siammasissumik najugaqarneq, katsorsaariaatsit nutaat kiisalu iisartakkat nutaat akisuut annertunerusunik aningaasartuuteqarnermik nassataqarput.

Aningaasatigut pitsaasumik aqutsisinnaanerup piviusorsioortumik missingersuusiornissaq missingersuutinillu maammassinissinnaaneq pisariaqartippaa. Naliliinerput naapertorlugu sinaakkutitut aningaasaliissutaasut tamatigut piviusorsioortuusarsimangillat – imaluunniit aningaasaliissutigineqartut annikinnerusunik sullissinissamik kinguneqarnissaat siusinaartumik naalakkersuinikkut naammaginartumik nassuerutigineqartarsimangilaq. Assersuutigalugu 2009-mi aningaasanut inatsit (2008-mi akuersissutigineqartoq) aqutugalugu aningaasaliissutaasut 2008-mi atuinnermit 5 %-it missaannik appasinnerusut paasineqarpoq. Aammattaaq 2010-mut Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut aningaasaliissutigineqartut ukiuni kingullerni marlunni atuinnermit appasinnerupput. Aammattaaq 2009-p ingerlanerani peqqinnissaqarfimmut 88 mio. kr.-it missaannik ilassutitut aningaasaliissuteqartoqarsimasoq maluginiarparput, tamannalu 2009-mi aningaasanut inatsikkut pineqartumut aningaasaliissutigineqartut 8 %-iinik naleqarpoq. Naliliinerput naapertorlugu aningaasanut inatsimmik akuersissutiginninnerup kingorna taamak annertutigisunik aningaasaleeqqittariaqartarneq naleqquttuunngilaq. Tamanna pisortat aningaasaliiffigisartagaannut allanut annikillisisinermik kinguneqaannarani aamma tamanna maleruagassat suut atorlugit pisortat aningaasanik aqutsisarnerannik nalornisitsilersinnaavoq.

Siuliani assersuutigineqartut tunuliaqutaralugit peqqinnissaqarfimmi missingersuusiornissamut piareersarluni sulinerup pitsaassusaata patajaallisarnissaa pisariaqartoq naliliissutigaarput. Taamaallluta aningaasanik inatsisip piareersarlugu suliarinerani sinaakkutitut aningaasaliissutit aalajangersarnerini piviusorsioortumik ukiumi atuuttumi aningaasartuutit annertussusissaattut ilimagineqartut aallaavigalugit sulisoqartassasoq kaammattuutigaarput. Tamanna ataatsimut aningaasaliissutinut aammalu kontoni pingaarnerni aningaasaliissutinik ukiuni kingulliunerusunik aningaasanut inatsisikkut aningaasaliissutinik ukiullu naanerani atuinnerup nikingaffigisarsimasannut tunngassaaq. Peqqinnissaqarfilli ataatsimut isigalugu misissuinerup ersersippaa aningaasartuutit qaffakkiartorneri ukiup missingersuuteqarfiusup ukiunulluunniit missingersuusiortarfiusunut aningaasanut inatsisinut naleqqussarneqarneq ajorsimasoq. Tamatuma ersersippaa ajornartorsiut aamma aningaasanut inatsimmi suliaqarnermut tunngassuteqartoq.

Suliat pitsaanerusunik nalunaasorneqartarni pisortallu pitsaanerusunik ilisimatitsisarneri

8. Nikingassutit siuliani allaaserineqartut arlallit naliliinerput naapertorlugu paasissutissat pigineqartut aallaavigalugit missingersuutaappaartunut ilanngunneqarsimasinnaagaluarput imaluunniit siusinnerusukkat takorloorneqarsimasinnaagaluarlutik.

Ilanngulluguli suliat nalunaarsorneqartarnerat annertuumik pitsaanerulersinneqartariaqarpoq. Suliat nalunaarsorneri ullumikkut pissarsiarineqarsinnaasut missingersuutunik aningaasanillu aqutsinermik pitsaasumik tunngavigissallugit naammangillat. Matumani qarasaasiat annertuut imaluunniit nalunaarsueriaatsit pisariu-sut eqqunneqarnissaat apequtaanngilaq. Kisiannili paarlatsinik atuinernut, napparsimasut saaffiginnittarne-rinut (amerlassutsit kiisalu saaffiginninnerit aammalu piffissat, soorlu ullukku imaluunniit upalungaarsima-nerup nalaani) naammassisallu (pilattaanerit, angerlartitsinerit ulluuneranilu nakorsiartarfimmi naammassi-sat) qaammatikkuutaartumik qaammatilluunnit pingasukkaartumik nalunaarsorneqartarnissaat peqqinnissa-qarfiup missingersuutaasa naammaginartumik eqqortuunissaannut pisariaqarput.

Aammattaaq paasissutissat taamaattut siunertaqartumik naammassisinnaasat annertusinissaannut tunngavis-satut pisariaqarlutillu aningaasatigut nukinnik atuinermik pitsanngorsaanerit qulakkeerinnittuupput. Isu-marput naapertorlugu naammassisinnaasat naammaginartumik pitsanngortinniarneqartarsimanginneri nu-kinnillu atorluaannginneq aningaasanik aqutsinermi periusitut atorneqartumi sanngiissutaavoq. Apeqqut taanna kingusinnerusukku uterfigissavarput.

Suliat pitsaanerumik nalunaarsorneqartarnerinik suliniutit aallartinneqarlutillu pisortat pitsaanerumik paasissutissiisarnissaat pilersinneqassasoq Deloitte-p kaammattuutigaa. Taamatut suliniarneq ”nalunaarsu-gassatut sinaakkusiussassatut” aalajangikkat aqutsinermi paasissutissat suut atorneqarnissaannik pisariaqar-tunik aalajangersarneqarsimasunik aallaaveqarluni pisariaqarpoq. Taamatut sulinerit ”nalunaarsuinerit sinaakkutitut” aalajangiunneqarsimasunik aqutsinermi suut pisariaqartutut aalajangersarneqarsimasunik tunngaveqarluni ingerlanneqartariaqarpoq. siunissami aqutsinermi sinaakkutissatut tunngavigineqartussat aallaavigalugit suliniarneq AI 2011-mut aallartisarneqartariaqarpoq, taamaalillunilu aqqiussuussineq nalu-naarsukkanillu ingerlatsinerit 1. januar 2011 aallarnerfigalugu ingerlanneqarsinnaaleqqullugit.

Ingerlatsinikkut aqutsinikkullu nukissat

9. Misissuineq tunngavigalugu takusinnaavarput peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutit assut isiginiarneqartut, aammattaaq politikerit tungaanniit. Taama isiginiarneqarnerat paasinarpoq.

Taamaattorli tamanna ilutigalugu (aningaasanik) aqutsinerup kinguneqarluartup isumannaarnissaanut inger-latsinikkut aqutsinikkullu nukissat naammattut pigineqarnissaat pingaaruteqarpoq. Deloittep naliliinera tas-saavoq Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik akerlianut naleqqiullugu aqunneqarpianginnerusoq. Missi-ngersuutit nukissallu aqunneqarnerat pillugit akunnattoorfiusutut qulaajakkat aammattaaq aqutsinermut na-lunaarsuutit naammangitsut ingerlatsinikkut aqutsinermi nukilaattuunermut attuumassuteqarsinnaalluarpot. Taamaamat innersuussutigaarput ingerlatsinikkut atuuffiit annertussusiat maannakkutut ittoq eqqortuuner-soq isumaliutigineqassasoq imaluunniit nukittorsarneqarnissaa pisariaqassanersoq.

1.3 Kiffartuussissutit

Kiffartuussissutit pitsaassusiata peqqinnissakkut politikikkut aalajangerneqarnerat innuttaasullu ilimagisaat

10. Peqqinnissaqarfimmi – avataanilu – suliaqartut arlalippassuit oqaloqatigisimaneri tunngavigalugit ima paasivarput peqqinnissaqarfiup tungaatigut politikikkut anguniakkat pingaarnersiunerillu ersarinnerusinnaasut, peqataasunillu amerlasuunit kiffartuussissutitigut pitsaassutsit qanoq ittut kissaatigineqarnersut erseqqinnerusut ujartorneqartut.

Taamaakkaluq aamma paasivarput politikikkut aammalumi innuttaasut akornanni ataatsimut isigalugu saaffissaqarsinnaassuseq pitsaassuserlu naleqquttumik naammagisimaarineqartut – imaluunniit kiffartuussinikkut pitsaassuseq maanna atuuttoq atukkat toqqammaviusut imaannaanngitsut eqqarsaatigalugit suut piviusunngortinneqarsinnaanerannik ersiutaasutut paasineqarlutik.

Taamaattorli ilimagisanik mangassineq soorlu malunnaraluttualersoq, peqqinnissakkullu sillimmasernerit inunnit (sulisisisunitaaq akilikkat aamma) pisiarineqartartut siammaraluttuinnarnerannut sammiveqaqqa-jaaneq tamatumunnga ersiutaasinnaavoq. Tamakkua qaavisigut aamma naliliinerput naapertorlugu peqqinnissamut aningaasartuutit ilungersunarnerulissapput, imm. 20 malillugu, taamalu aamma siunissami peqqinnissaqarfiup (inuttaqarnikkut) nukissai annertunngitsut.

Tamakku tunngavigalugit innersuussutigaarput peqqinnissaqarfimmi kiffartuussissutit pitsaassusissai eqqarsaatigalugit peqqinnissakkut politikikkut eqqartuinissamut aalajangiinissamullu tunngavissat malittarisalittut aqqissuussimasut pilersinnissaat isumaliutigineqassasoq. Tamanna ingammik pingaaruteqassaaq peqqinnissaqarfimmut aningaasaliissutit killigititaasa aningaasartuutit tunuliaqutaannut naapertuuttumik annertusineqarnissaat ajornassappat – imaluunniit politikikkut pingaarnersiunerimi salliutinneqassanngippata – (naammassiortuisinnaanikkut pitsanngorsaanerit ingerlanneqartuurtut pereernerisa kingorna). Taamaassagaluarpas peqqinnissakkut politikikkut pingaarnersiunerit erseqqinnerusut pisariaqalissapput suliaqarfiillu ilaanni kiffartuussinikkut pitsaassutsip appariarnera pisariaqalissalluni.

Tamatigut saaffissaqarsinnaaneq akisuvoq

11. Naliliinerput malillugu suliaqarfiit arlallit ilaanni pitsaassutsip aamma saaffissaqarnerup oqimaatigiiissinniarneqarnerisa nalilersoqqinnissaa tunngavissaqarpoq.

Taamaappoq illoqarfinni minnerni (ulloq unnuarlu) nakorsamit kiffartuunneqarsinnaaneq. Tunngaviit eqqortut tunngavigisinnaagaanni peqqinnissakkut kiffartuussineq, ataatsimut isigalugu, pitsaanagerusoq ajornassagunangikkaluarpoq nakorsatut atorfiit ilaasa atorunnaarsinnerisigut taavalu nukissat tassuuna tigungmiunnaarneqartut allanut nussornerisigut. Tamanna uunga ataqatigiissinneqassaaq, tassa misilittakkat takutippaat nakorsanik atorfinnut aalaakkaasunut atorfinitsitsiniartarneq assut ajornakusoortoq, imm. 17 matuma ataaniittoq malillugu, taamaammallu nakorsaq tassaniittoq sivikitsuinnarmik atorfeqakkajuttarmat immaqalu kalaallit peqqinnissakkut pissusiinut immikkut ilisimasaqartarani. Aamma nukissat amerlasuut sillimanermut akis-

saatinut pituttorsimasarput, taamaanneratalu najuutivittarneq annikillisittarlugu. Taamaalilluni illoqarfinni minnerni innuttaasut nakorsamit kiffartuunneqartarnikkut toqqissisimanartutut misigisimanerat tassaaneru-sinnaavoq tarnikkut toqqissisimaneq, piviusumik tunngavilimmik toqqissisimanerunani.

Kisianni sumiiffinni ataatsimik nakorsaqarfiusuni nakorsaqarnissaanik isumaliutersuutit isumarput naaper-torlugu tassaanerupput ilaatigut politikikkut pingaarnersiuneq, ilaatigut qanoq iliornikkut suut naammassi-neqarsinnaanersut. Politikikkut pingaarnersiunermit ilaanera uunga nallersuunneqassaaq, Kalaallit Nu-naanni sulii inuiaqatigeeqarpoq ullut tamaasa nakorsamit kiffartuunneqarneq ajortunik, illoqarfillu/nunaqar-fillu aalaakkaasumik nakorsaqassappat qanoq angitigisariaqarnersoq kisimi politikikkut aalajangerneqarsin-naavoq. Iluarsiiisutit allatut ittut pitsaanerusut akikinnerusullu pilersinneqarsinnaanersut isumannaatsumik nalilerneqarsinnaanngilaq (pilersaarusionerqarsinnaananilu).

Aamma napparsimmavinni amerlasuuni siniffeqarpallaarsorinarpoq. Tunaartaasutaaq, soorlu iggaveqarneq errorsisarfeqarnerlu, sammisaqassusermut naleqqiullugit peqqinnissaqarfinni minnerni aamma nukissanik annertukannersunik tiguisarput – peqqinnissaqarfinni minnerni pingasuni tamani taamaalilluni sinniffiit ukiumut atorneqartarnerat taamaallaat ullut 500 missaanniipput, t.i. agguaqatigiissillugu ullormut unnua-mullu napparsimasoq 1½-imit ikinnerusoq. Suliaqarfinni taakkunani naammassisaaqarlunarnerusinnaanissamut periarfissat pillugit uagut isumaliutivut kingusinnerusukkuq saqqummiunneqassapput.

Ataatsimut isigigaanni uagut naliliinerput imaappoq illoqarfinni mikinnerusuni peqqinnissakkuq kiffartuussinerit neqeroortigineqartut nukissanut amerlangaatsiartunut aalajangersimapput, pissarsiat – *aningsartuutaasimasunut naleqquttumik peqqissuuneq*-rmik paasillugu – taakkununga naleqqiullugit killeqangaat-siarlutik.

Illoqarfinni minnerni aamma nunaqarfinni peqqinnissakkuq kiffartuussinerit nukissat qanoq amerlatigisut atorneqassanersut (politikikkut) pingaarnersiunikkut aalajangiiffigisassaavoq siunertanut allanut naleqqi-ullugu, soorlu utaqqisut ikilisarnissaat siunertarlugu Nuummi katsorsaasinnaassutsip annertusineqarnera-tigut. Najugaqarfinni mikisuni peqqinnissakkuq kiffartuussinerit pigiinnarnissaat– pisortallu kiffartuussineri allat tamaasa ilanngullugit – soorunami allanut naleqqiukkaanni akisupput. Naggaterpiaatigut apeqqutaavoq nunassittarnerup pissusia qanoq ittoq akissaqartinneqarnersoq.

Nunani allani katsorsaasarneq aamma aallarussigasuartarnerit

12. Nunani allani napparsimasunik katsorsaasarneq, Danmarkimiunerusoq, suliaqarnerup tamar-miusup ilangaatsiaraa aningaasartuutinilu tamarmiusunit 14 procent missaannik aningaasartuutaasarluni. Ukiuni kingullerni aningaasartuutit qaffakkiartorsimapput. Katsorsarneqarnissamut kiffartuussinerit nunani allani pisiarineqartartut annermik tassaapput suliaqarfiit nakorsatut sulianut tunngasunik naleqquttunik paa-sisimannineq pisariaqartoq Kalaallit Nunaanni pigineqanngikkaangat imaluunniit napparsimasut tunuliaqu-tigisat naammattut pigineqanngikkaangata. Napparsimasut pinartut kisimik nunani allani katsorsarneqar-nissamik neqeroorfigineqartarput, missingersuusionermik peqquteqartumik 2002-miilli napparsimasunik nunanut allanut pillugit pilersaarutaasumik suliarinnittarneq ingerlanneqarsimannngimmat.

Uagut naliliinerput tassaavoq nunani allani katsorsarneqarnissamut aallartinneqartarnerup toqqammavii aam-
malu Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup Rigshospitalillu aamma allat akornanni Danmarkimi katsorsaa-
sarneq pillugu suleqatigiinneq ataatsimut isigalugu ingerlalluartoq. Aningaasartuutit aqunnerat assut equ-
maffigineqarpoq kisianni suliaqarfik tamanna aqukkuminaatsutut taasariaqarpoq. Siullermik Kalaallit Nu-
naanni oqartussaasut kiffartuussissutit tunniunneqartut ingerlatsinikkut kinguneqarluassusiat soorunami sun-
niuteqarfigisinnaanngilaat. Taamatuttaaq aamma akiliinissamut akigititat aalajangiunnerat katsorsaanerit
amerlanerit eqqarsaatigalugit pisiortorfinnit aalajangerneqartarput Kalaallit Nunaanni oqartussaasunit sun-
nerneqarsinnaanatik – assersuutigalugu Rigshospitalimi nuna tamakkerlugu aamma nunap immikkoortuinut
akit atorlugit akilersitsisarput. Taamaallilluni qanittoq isigalugu aqutsinissamut periarfissat kiffartuussinerup
pitsaassusissaata aalajangernissaanut killeqartinneqarput.

Ungasinnerusumut pilersaarusiorneq eqqarsaatigalugu qanoq iliorarfissatut periarfissaqarsinnaavoq maanna
ingerlanneqarnerup ilaata pisiortorfinnut qinigassanut allanut taarsernerisigut. Assersuutigalugu tassaasin-
naavoq 1) katsorsaanerit nammineq tiguineri, 2) immikkut paasisimasallit suleqatigiissut tikisittarlugit Kalaal-
lit Nunaanni katsorsaanerup ingerlanneqarnissaa siunertaralugu, imaluunniit 3) (ass.) Islandimi pisiortorfin-
nut suleqateqarnerup annertusarneqarnissaa, tassunga aallarussigasuarnermut aningaasartuutit agguaqatigiis-
sillugit appasinnerugamik.

Naliliinerpulli tassaavoq periarfissat allat killeqartut. Immikkut paasisimasallit suleqatigiissut tikisinneqartut
eqqarsaatigalugit napparsimasut siumut pilersaarutigeriikkat pineqarnerat suliaassaavoq ajornaatsuinnaanngit-
soq. Islandimik annertunerusumik suleqateqarniarneq eqqarsaatigalugu allaffissornikkut ingerlatsinerup
anginerunissaa aammalu napparsimasut akunnittarfiannik nutserisoqarnermillu il.il. pilersitsinissat pisiortor-
fiit amerlanerulernerat pissutigalugu suliaassaapput ajornaatsuinnaanngitsut, soorluttaaq nalunartoq akit appa-
sinnerusut anguneqarsinnaanersut. Kiisalu aamma naliliinerput tassaavoq katsorsaanerit suussusii maanna
nunani allani pisiarineqartartut eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaanni katsorsaanerup pitsaassutsikkut naam-
maginartup pilersissinnaanera taamaallaat killilimmik pisinnaasoq. Qanoq issagaluarpalluunniit innersuus-
sutigissavarput tamakku isumaliutigineqalissagaluarpata taava nakorsaanerimi teknologiip nalilerneru (MTV)
sukumiisoq pissarsiarineqassasoq. Ilimanarnerutinnerpaavarput peqqinnissaqarfiup iluani immikkut ittunik
paasisimasaqarnerup aggulukkaluttuarnerup ineriartornera ataatsimut isigalugu siunissami katsorsaanerit
qanoq ittuussusii amerlanerisut nunani allani pisiarineqartariaqarnissaat kinguneriumaaraa – nunanut allanut
aallartitsilluni katsorsaanikkut imaluunniit immikkut paasisimasallit suleqatigiissut nunanit allaniit tikisittar-
nerisigut.

13. Naliliinerput tassaavoq aallarussigasuartarnerit aqunnerannut toqqammaviit pigineqartut
ataatsimut isigalugit naammassisaqarluarnarlutillu ingerlalluartut. Naliliineq tamanna aamma imatut isigine-
qassaaq peqqinnissaqarfiup aqutsinissavimmu periarfissai assut killeqartut, tassunga ilaalluni Air Green-
landip qanoq annertutigisumik angallassisinnaassusianut tunngatillugu sunniisinnaaneq.

1.4 Sunniut

Naammassisaqarsinnaassuseq pitsanngoriartinneqarsinnaavoq

14. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup naammassisaqarsinnaassusia assersuutigalugu qal-lunaat peqqinnissaqarfianninngarnit annikinnerungaatsiarpoq, tamannalu tupigisassaannngilaq. Siullertut aningaasartuutit qaffasissusiat taaneqareersutut qaffasinneruvoq. Aappaattullu nakorsat peqqissaasullu sivikitsuinnarmik atorfeqartartut aamma ilinniarsimannngitsut taama amerlatigigallartillugit naammassisa-qarsinnaassutsip appartinneqarneranut ilapittuutaasarnerat allaqqunneqarsinnaannngilaq. Naammassisaqar-sinnaassutsilli qanoq assigiinngitsiginera eqqortumik nalunaarusiarissallugu tagginniarsarisimannngilarput – atukkat toqqammaviusut, nappaatit pissusaat aamma nalunaarsuutit toqqammaviisa assigiinngippallaarsima-nerat peqqutaavoq.

Naammassisaqarsinnaassutsip qanoq ineriartorsimanera nalunaaqqutat pingaarnerukannersut tunngavigalugit taamaallaat nalilernerqarsinnaavoq – taamalu qularnartoqalaarsinnaalluni. Taamaattorli naliliinerput tassa-avoq Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiata naammassisaqarsinnaassusia ineriartornera ukiuni 5-10-ni ki-ngullerni annikikannersimasoq. Assersuutigalugu piffissami 2001-2007 agguaqatigiissillugu napparsimma-vimmi uninngasarnerup sivirususua malunnaatilimmik appariarsimannngilaq. Takusaq alla tassaavoq Dron-ning Ingridip Napparsimmavissuanut 2003-2008-mut aningaasartuutit 25 procentinik amerleriarsimammata akit aalajangersimasut uuttuutigalugit, pilattaanerilli piffissami tassani taamaallaat 6-7 procentinik amerleri-arlutik.

Uagut naliliinerput tassaavoq naammassisaqarsinnaassutsip annertusineqarnissaanut annertuumik ilimanaate-qartoq, taamalu missingersuutit toqqammaviata nikisinneqannngitsup iluani suliaqarneq anginerusoq angullu-gu.

Assersuutigalugu misissuinerup takutippaa Dronning Ingridip Napparsimmavissuani peqqinnissaqarfinni-luunniit allani naammassisaqarsinnaanerup annertusineqarnissaa aqutsisunit immikkut isiginiarneqavissi-manngitsaq. Sinerissami ukiuni arlaqartuni siniffiit, sulisut paaqqinnittut aamma sulisut passussinerup ava-taani tunaartaasunik atuuffinni, soorlu iggavik, errorsivik aamma eqqiaaneq, sulisut amerlavallaarsimanerat takussutissaqalaarpoq. Dronning Ingridip Napparsimmavissuani, naliliinerput naapertorlugu, missingersuutit qaangerneqannnginnissaat pingaarnerutillugu ukkinneqarsimavoq, ingerlatsinermi pitsaanerulersitsinissaq naammassisaqarnerulernissarlu pivallaarnagit. Ilaatigut aqutsisoqarnikkut allannguinerneq peqquteqartumik soorlu oqaatigineqareersutuut ukiuni kingullerni aamma missingersuutitik annertuumik qaangiisoqartarsi-mavoq. Ingerlatsineq naammassisaqartoq aqutsisunit ukkinneqarnerulerpat, uagut isumarput naapertorlugu pisariaqartumik, naammassisaqarsinnaassuseq aamma annertusineqarsinnaassaaq. Sinerissami peqqinnissa-qarfiit nutaat pilersinneqarneri tamatumunnga aaqquissuussinikkut toqqammavigiupput pitsaasoq. Dronning Ingridip Napparsimmavissuani Peqqinnissaqarfiup qullersaqarfiata pilersinneqaaqqammersup ingerlatsiner-mik pitsaanerulersitsinerup salliutivinnissaa pingaaruteqarlunnassaaq. Aammalu innersuussutigaarput aaq-quissuussinerit kajujuummissutit anginerusumik naammassisaqarsinnaanermut pilersaarisut eqqunneqarnis-saat isumaliutigineqassasoq, soorlu naammassisaqarnissamat isumaqatigiissuteqarnerit aqqutigalugit, naam-

massisaqarnissamik piunasaqaatit aqputigalugit imaluunniit naammassisaqarnerup siumut isumaqatigiissutaareersup qaangernerani aningaasat akuersissutit ilaqqissinnaanerannut periarfissaq (killeqartinneqartup iluani).

Assersuut allaa tassaavoq aqutsinermit nalunaarsuutit pitsaanagerusut naammassisaqarnerup annertusarnissaanut ilapittuutaasut pillugit aalajangernissat pitsaanagerusumik toqqammavississinnaagamigit.

Assersuutit pingajorisinnaasaat tassaavoq telemedicinimik suliniuteqarneq maanna ingerlasoq, uagut isumarput naapertorlugu aningaasatigut toqqammaviit atuutereersut iluanni annertuumik ilimanaateqartoq katsorsaarnernik amerlanerusunik pitsaanagerusunilla inissaqartitsilluni – 5 procentinik annertunerusumilluunniit iluanaaruteqarnissaq pivusorsioruussasoq. Tulliiniittoq imm. 19 innersuussutigineqarportaaq.

Misissuinermit uunga ilaatillugu annikitsukkuutaanik misissueqqissaarisimangilagut, soorlu suliat qanoq ingerlasarneri pillugit, pilataanissamut tiguisinnaassutsip qanoq atorluartiginera pillugu, vagtit pilersaarusi-ornerat pillugu imaluunniit sammisat allat sakkortunerusumik suliniuteqarnerup kingunerisaanik ingerlatsinermit naammassisaqarluarnerusumut ilapittuutaasinnaasut. Naammassiuminarsaanermulli ilippanaat 10 procentiusoq isumarput naapertorlugu taggissineruvoq mianersortoq. Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut peqqinnissaqarfinnullu ataatsimut assigissavaa 70 mio. kr. nalingannut naammassiuminarsaaneq. Assersuutigalugu ukiunut sisamanut agguarlugu atortuulersikkaanni assigissavaa ukiumut 2,5 procentit missaannik naammassisaqarnerusussaanermik piunasaqarneq. Naggasiutigalugu eqqaaneqassaaq naammassisaqarnerup annertusineqarnerani isikkivik naleqquttoq tassaamat aningaasaliissutit toqqammavii nikisinnagit naammassisaqarsinnaassuseq anginerusooq angusinnaallugu. Akerlianilla utaqqisut eqqarsaatigalugit akunnattoorfi-usut annertuut siunissamilu aningaasartuutaajumaartussat ilungersunartut qiviaraanni missingersuutit annikinnerulersinnerisigut naammassiortuinerup anginerusup angunissaa tassaqa pivusorpalaassava.

Pitsaassuseq suliamut tunngasoq piunaffigineqarnerulerpoq

15. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik ingerlalluarnersoq aamma peqqinnissakkut kiffartuussinerit innuttaasunut atugassaritineqartut pissarsiarineqarsinnaanerat pitsaassusiallu naammaginarnerusut aalajangivissumik uuttuuserneqarsinnaanngillat. Tamakku innuttaasut politikerilla peqqinnissaqarfimmut piunasaqaataannut ilimagisaannullu naleqqiullugit isigisariaqarput – suliaqarfiullu taassumap politikikkut qanoq pingaarnersiorneqartigineranut aningaasanullu inatsimmi aningaasaliissutit toqqammavianni aalajangersimasukkut takussutissinneqartarpoq.

Peqqinnissakkut kiffartuussinerit pissarsiarineqarsinnaanerat pitsaassusiallu nunat killiit amerlanerit ilisarnaatigigajuttaaat Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmut pivusorsiorumik sanilliunneqarsinnaanngilaq. Nunap pissusii, sulisussarsiornermi ajornartorsiutit issittormiullu inuiaqatigiivini kulturikkut immikkut ilisarnaatit atukkat Kalaallit Nunaannik immikkuullaritsitsisut ilagaat. Atukkat taaneqartut siulliit marluk ima isumaqarput immikkoortortakkuutaartumik aningaasartuutit Kalaallit Nunaanni qularnaatsumik anginerummata. Tassa ima isumaqarpoq aningaasatigut isumalluutit assigiit Kalaallit Nunaanni atorneqartuugaluarpata Kalaallit Nunaanni suliaqarnerup annertussusiata mikinerunissaa naatsorsuutigisariaqarpoq. Atukkat toqqam-

maviusut ajornakusoornerusut pissutigalugit aningaasanut atorineqartunut naleqqiullugu peqqissutsip annikinerusup anguneqarnera allaqqunneqarsinnaangilaq.

Oqaaseqaatit piviusorpalaartut qulaani taaneqaraluartut naliliinerput tassaavoq Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik pitsaassutsip tungaatigut erseqqissumik unammilligassaartoq. Dronning Ingridip Napparsimmavissuani immikkut ilisimasaqartut sulissutigisanut naleqqiullugu immikkut ilisimasaqarfigisat arlallit ataatsikkut isumaginissat immikkoortortanut ataasiakkaanut pitsaassutsikkut unammillerneruvoq annertoq – Kalaallit Nunaanni napparsimasut taamaattuunerat nakorsanillu taamatunik inuttaqartitsineq tunngavigalugit. Nunaqarfinni illoqarfinnilu mikinerusuni innuttaasut nappaateqarfigisaannut naleqqiullugu nappaatinik suussuuliinermi kinguleruttoqarsinnaavoq, innuttaaqatigiit nappaatilluunniit ilaannik katsorsarneqarfigisassaraluamik minnerusumik kinguneqarsinnaasoq. Assersuutigalugu saarniginik pilattaasarnerup suliaqarfiani utaqqisorpassuit piffissallu ilaanni uninngavinnik matusigallartarneq aamma pitsaassutsikkut unammillernartunik pilersitsinnaasarpoq. Tamatuma saniatigut pissusitoqqamut ilisikkumallugu suliniarneq, assersuutigalugu qarattap aanaartoornerata kingorna nukillaarnermi, suliaqarfiuvoq peqqinnissakkut paasisimasaliullutik suliaqartartunit amerlasuunit suliaqarfittut pitsaassutsip tungaatigut annertuumik kingulerussimasutut immikkut taakkartorneqartoq.

Agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut ikittut aamma innuttaasut peqqissusiannik aporfeqarneq

16. Aamma innuttaasut ataatsimut isigalugu peqqissusiisa pitsaavallaannginneranik tikkuussisorpassuit taamaassangatippaat – minnerunngitsumillu peqqissutsip qanoq issusia annertuumik nikingammatt. Agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut nunanit killernit allanit appasinnerungaarpoq, issittormiunillu allanit appasinnerularluni. Uagut naatsorsuinita takutippaat meeraaqat amerlanerusut toqusarnerat aamma imminortartut amerlassusii agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusartut assigiinnginnerata ilaminiinnangua kisiat nassuiarsinnaagaa. Tb-qartarneq, tunillannartumik tinguluttarneq aamma kinguaassiuutitigut nappaateqartarneq il.il. annertuvoq (nunat issittormiut allat assigalugit). Aammattaaq inuusuttut akornanni pujortartartut amerlaqaat, ataatsimullu oqaatigalugu pujortartarneq atornerluinermillu ajornartorsiuteqarneq atugaasupilussuupput, naak ukiuni kingullerni imigassamik tupamillu atuineq appariarsimagaluartoq. Qulaani taaneqartut ilutigalugit nappaatit inooriaatsip kingunerisai moderniusut sukkaasuumik siaruaapput, ilaatigut pualavallaarneq, uummatikkut-taqqatigut nappaatit aamma sukcornerup atugaanerata annertusiartupiloorpoq. Kiisalu aamma innuttaasut peqqissusiata takulluarnissaanut ilaalluni akunnattoorfiit sammineqartut ilaat amerlasuut inooqatigiinnikkut atukkanut tamatigoornerusunut atassuteqarmata.

1.5 Naammassiniagassat qitiusut – qanorlu iliornissamut periarfissat

Sulisussarsiorneq ilinniartitaanerlu

17. Sulisussarsiorneq aamma sulisut piukkunnartut pigiinnarnissaat qangali peqqinnissaqarfimmut tunngaviusumik unammillernartuusimapput sulilu taamaalluni. Tassa Kalaallit Nunaata ingammik Danmarkimiit sulisussarsiornissani pisariaqartippaa. Ukiut ingerlanerini atukkanut tunngaviusimavoq atorfinitsit-

sigallernerit, taartaagallartut aamma sulisut akunnermusiallit tassaasimasut sulisut tamarmiusut aggornerisa ilangaatsiarujussuat. Tassa 2008-mi nakorsat 100-t missaanniittut taamaallaat affaasa missaat aalaakkaasumik atorfeqarput, peqqissaasullu pingasuugaangamik marlungajaat aalaakkaasumik atorfeqartarlutik. Sulisut sinneri tassaasimapput sivikitsuinnarmik atorfillit imaluunniit taartaasartunik attartortitsisartuneersut. Ajornartorsiutaasoq ingammik sinerissami malugineqarpoq, tamaanimi peqqinnissaqarfiit arlallit ukiut arlerlugit nakorsaqsarmannginnamik aalaakkaasumik atorfilinnik. Nakorsaqraneq ataatsimut isigalugu kalaallit peqqinnissaqarfiata inuit ataasiakkaat sulinerat tunniusimanerallu pisariaqartilluinnarpa.

Kalaallit Nunaat 1994-imiilli peqqissaasunngornianut ilinniarfeqarsimavoq, ulloq mannalugu tassanngaanniit peqqissaasut 80 missaat ilinniartinneqarsimapput, pisariaqartitsinerup sisamararterutaata missaanut nallersuulluni. Manna tikillugu qinnuteqartut piukkunnartut tamarmik tiguneqartarsimapput, taamaallunilu ilinniarfimmuut soqutiginninneq immi tassaavoq naammassisaqarsinnaanerup pilersikkiartuaarneranut killiiliisoq. Maanna tiguneqartartut amerlassusiat tunngavigalugu suli ukiut ikinnerpaamik 20-t ingerlassapput Kalaallit Nunaata imminut pilersorsinnaalernissaanut. Taamaallunni naatsorsuutigisariaqassaaq Kalaallit Nunaata suli ukiuni amerlasuuni peqqissaasunik nunanit allaneersunik atorfinitsitsisarnissaq pisariaqartisagaa, tassunga ilaalluni ingammik Danmarkimiit.

Sulisut taarseraannerat annertoqisoq ugguuna takussutissinneqarsinnaavoq, 2009-mi Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi piffissaq tamakkerlugu atorfiit 1.200 missaanniittut inunnut 2.100 missaanut agguarsimammata – allaat taartaasartunik attartortitsisartuneersut ilanngunnagit. Sulisut taarseraannerujussuat pingaarnermik peqqinnissakkut suliaqarnermi kiffartuussinerup ingerlaavartuunera sunnertarppaa, aammalu pitsaassutsip ajornerusup tungaanut sunnerneqarsinnaanera avaqqukkuminaappoq. Tullia tassaavoq atorfinni toqqammaviusuni taarseraannerujussuup kinguneranik sulisut aqutsisuusut assut piumaffigineqartarmata, tamannalu immi aamma inunnik ataasiakkaanik pisariaqartitsineq annerulersippaa. Pingajuattut sulisut taarseraannerujussuat assorsuaq naleqarpoq – allagarsiinernut, ajoqersuussinernut ilisarititsinernullu, akissaatinik sulisunillu aqutsinermut aamma taartaasut sivikitsumillu atorfeqartussat inigisassaannik aqutsinermut il.il.

Ilinniartitaanerup qaffasissusiata patajaallisarnissaanut pilersitsiniarnerit Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaarnermik iluarsaaqqinnerani immikkoortuupput pingaartut. Tassa atorfillit suliaqarfinni assigiinngitsuni sulisut siamasinnerusumik piginnaaneqalersinneqarnissaat periaatsimut ilaavoq. Tamatuma qaavatigut ilinniartitaanikkut suliniutit suliaqarfinni assigiinngitsuni sulisut akornanni aaqqissuussamik aarlerinangitsumillu sulianik ingerlatseqqissinnaanermik siuarsaasinnaasut tamaviaarutiginerat. Peqqissaasumut katsorsaasinnaasumut aamma nunaqarfinni peqqinnissamik suliaqartussat ilinniartitaanerit taamaallutik ilaatigut ima siunnerfeqarput peqqinnissaqarfimmi sulisut nakorsatut ilinniarsimangitsut siunnerfeqartunik piginnaaneqarnermik pigiliutsinneqarnissaat, suliaqarfinni assigiinngitsuni sulisut akornanni suliat ingerlateqqissinnaanerannik ikorfartuisunik. Kalaallini nakorsaarnermik ilinniartitaanerup siunnerfigaa sinerissami nakorsat pisut assigiinngitsupilussuit pisinnaasut passunnissaannut suliatigut tunngavigisassat pitsaaneruset pigilissagaat.

Ilinniartitaanikkut pilersitsiniarnerit maannakkut ingerlasut uagut isumarput naapertorlugu assut naleqqupput. Taamaattorli pissutsit arlaqartut suli tamakkiisumik iluarsisimangillat uagullu naliliinerput naapertorlugu pilersitsiniarnerit sunniuteqarsinnaaneritut assut pingaaruteqarlutik.

Salliutillugu innersuussutigaarput periaasissaq ataatsimoortoq allanneqassasoq, tassani sulisoqatigiiaat assigiinngitsut akornanni suliat kissaat malillugu agguataarneqarnissaat pillugu anguniakkat erseqqinnerusut nalunaarneqarlutik, tamannalu ilinniartitaanerit tiguisinnaassusiannut ilinniartitaanerillu qinnuteqarfigineqartarnerannut suut naammassineqarsinnaanerannut ataqatigiissinneqarluni.

Taamaalilluni uagut naliliinerput naapertorlugu piffissaq qaninnerusooq eqqarsaatigalugu suliat agguartaarne-risa annertunerusumik uunga allanngortinnissaat, nakorsatut ilinniarsimangitsut suliat suussusiinik amerlanerusunik isumaginnilernissaannut, soorlu nappaatip suussusilerneranut imaluunniit katsorsaanerimi, piviusorpaluttut isiginngilarput. Sulianik nussuinermik periaatsip taamaattup qanoq pilertortigisumik piviusunngortissinnaanera, taanna tikinneqassagaluarpat, ilinniartitaanikkut piukkunnarsaaqqinnikkullu sulissutigisannut tunngavigisariaqakkanut ataqatigitillugu isigineqassaaq, aammalu piginnaatitaaneq pillugu aalajangersakkanik naleqqussaaneermut pisariaqarsinnaasumut.

Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerup aaqqissuussaaneerata erseqqinnerusumik misissoqqissaarnissaa misisuinerup matuma ilagisimangilaa. Taamaattorli takusinnaavarput ilinniartitaanerup qaffasissusia tamati-goortoq nunat tamalaat akornanni isikkivimmit isigalugu appasikannersooq, aamma inuusuttut ilinniagaqar-nissamut qinnuteqartussat akornanni. Tassa ukiuni kingulliinerusuni ilinniakkanik naammassinnittartut amerlassusii 450 missaanniittarsimapput, tamannalu ukioqatigiillutik inunngorfillit maanna 20-kkunnik ukiullit agguaqatigiissillugu ukiumut 700 missaanniittarnerannut naleqqiunneqassaaq. Tamanna ilutigalugu illoqarfinni amerlasuuni inuutissarsiornikkut periarfissat killeqakannerput, soorluttaaq aamma innuttaasut akornanni amerlangaatsiartut suliffeqarsinnaallutik ukiullit pisortanit aningaasarsianik pisartagaqartut. Taamatut isigalugu ilimanarsinnaavoq inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerat eqqarsaatigalugu ilinniartoqassuseq annertusineqarsinnaappat iluanaarutaasinnaassasoq, aamma ilinniartitaanerni annerusumik pisortat suliarin-nittoqarfiini atorfeqalernissamut sammivilinni.

Telemedicin – Ungasissumiit nakorsaaneq

18. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfiup telemedicinimik suliniut annertoq aallartisarsimavaa, nuna tamakkerlugu atorneqalersussaq atortullu nutaat telemedicinimut tunngasut – *Pipaluk*-mik taasat – sumiiffinni peqqinnissaqarfilinni tamani inunnik 50-init amerlanerusunik inulinni aamma atulerlugit. Ilimagineqarpoq aaqqissuussaq taanna tamakkiisumik atulersimassasoq Kalaallillu Nunaanni tamarmi ingerlalersimassasoq ulloq 1. juli 2010 nallerpat.

Telemedicinimik suliniut naliliinerput naapertorlugu annertuumik ilippanaateqarpoq ingammik peqqinnis-saqarfimmi pitsaassutsip saaffissaqarsinnaanerullu nukittorsarneqarnissaannut. Ingammik siusinnerusukkut pitsaanerusumillu nappaammik suussusiliisinnaanerup ilippanaateqarnera, taamalu aamma piffissaq eqqor-lugu naleqquttumillu katsorsaanerup aallartinneqarsinnaanera. Telemedicinimik atortorissaarutit aallarussigasuartaariaqarnermik pisariaqartitsineq annikinnerulersissisinnaassaneraa – taamaassappallu qanoq anner-tutigisumik – isumarput naapertorlugu nalorninaqaaq.

Iluanaarutaasinnaasussatut naatsorsukkat piviusunngussappata naliliinerput naapertorlugu siulersortinit annertuumik ukkatarineqarnissaat pisariaqartinneqassaaq suliniutip atulersinnerani, naammassinninnerani

ataavartumillu ingerlatsinermi. Alaskami telemedicinimik aaqqissuussap atorneranit misilittakkat takutippaat iluanaarutissatut ilippanaataasut piviusunnngortinneqassappata siulersortit/aqutsisut taavalu peqqinnisaqarfimmi sulisut tassunga peqataasut tamavimmik aaqqissuussamut ingerlajuaannartumik aamma piginnittutut sak-kortuumik misigisaqartariaqartut – tassaassanngilaq it-mik suliniut kisiannili ”uagut taama sulisarpugut”. Tassunga uiggiullugu innersuussutigissavarput atulersinnissaanut sammisaqarnerit aalajangersimaqqissaar-tut, tassunga ilaalluni telemedicinimut maanna atoreersumut atortorissaarutinut tunngatillugu it-mik ikiuineq nukittunerusoq.

Suliat aaqqissuunnerat aamma sillimasussat pilersaarusionerat pitsaanerusoq naammassisaqarsin-naassutsip annerulersinnissaanut ilapittuutaasinnaapput

19. Soorlu immikkoortoq 14-imi nassuiarneqartoq, naliliinerput tassaavoq Kalaallit Nunaanni peqqinnisaqarfimmi naammassisaqarsinnaassutsip annertusarnissaanut annikinngitsumik ilippanaateqartoq, aamma siulersortinit isiginninniarneq akisussaanerallu anginerusoq tassungalu atatillugu aqutsinermi nalunaarsuutit pitsaanerusut tassaapput sulissutigisassat pingaartut.

Annikitsukkuutaat pillugit misissueqjissaarnerit ingerlannissaat misissuinerup matuma ilagisimanngilaa, soorlu suliat qanoq ingerlasarneri pillugit, sillimasussat pilersaarusiortarneri aamma sulisorisat qanoq aala-jangiiffigineqartarnerat. Taamaakkaluaq annertuumik ilimagineqarsinnaasutut isigaarput suliaqarfiit taa-maattut anginerusumik isiginiarneqalerpata ilippanaatit annikigiinnagassaannngitsut tigummineerutissasut, misissuinermilu periarfissat arlaqartut nanineqarsimapput tamatuminnga qularunnaarsitsisut.

Siullermik naatsorsorsimavarput sapaatip akunnerta naanerani aamma nalliuttuni sapaataanngitsuni nakorsat sillimaffissaasa isumagineqarnerat ukiumut taarsiullugit ullut sulinnngiffiusussat 2.750 missaannik peqqinnis-saqarfimmi kinguneqartartut, tamannalu piffissamut sulinermut assersuukkaanni nakorsatut piffissaq tamak-kerlugu atorfilinnut 13 missaannut nallersuulluni – tassa nakorsatut piginnaanillit tamarmiusut 10 procentii-nit anginerusoq piffissatut uuttoraanni. Uagut naliliinerput naapertorlugu nakorsatut nukissat tamarmiusut sunniuteqarluarnerusumik atornerannut ilapittuutaasinnaasoq tassaavoq nakorsat aalaakkaasumik atorfillit piffissaq suliffigisartagaat annertusineqarsinnaappat – assersuutigalugu taarsiullugit ullut sulinnngiffiusussat akissarsiatut tiguneqartussanngorlugit allanngortikkaanni. Tamanna soorunami isumaqatigiinniarnermi illua'tungeriit akornanni suliaassaavoq.

Aappaattut Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nakorsat sillimasussat aaqqissuunneqarneranni nukissat amerlasuut atorneqartarput – tassa siumut pilersaarutaasartut naapertorlugit sillimasutut upalungaarsimasus-sanut atatillugu tapisiat nakorsat akissarsiaannut atukkat tamarmiusut 25 procentiisa missigivaat. Uagut nali-liinerput tassaavoq immikkoortortat sorliuneri uniffiginagit sillimasutut upalungaarsimasussat pitsaanerusu-mik ataatsimut aaqqissuunerisigut sillimanagerup nalaani nukit atorneqartut annikillisinneqarsinnaassasorinar-tut, taakkulu ulluunerani suliaqarnernut annertuumik naammassiortuinerusunut nuunneqarsinnaallutik. Peri-arfissaq alla tassaavoq sillimanagerit nalaanni suliaqarnerit passussinertallit annertusissallugit. Assersuutigalu-gu sillimanagerup aallarteqqaarpiarnerata nalaa pilattaanernut toqqakkanut atorsinnaanera isumaliutigineqarsin-naavoq.

Sulissutigisassat pingajuat sinerissami napparsimmavinni piginnaanillit qanoq iluaqutiginerannut ataatsimut isigalugu tunnganeruvoq. Takusinnaavarput sinerissami napparsimmavinni amerlanerni atuuffiit tunaartari-neqartut, soorlu iggaveqarnerup, errorsisarfeqarnerup aamma eqqiaanerup isumaginissaannut sulisunik an-nertuumik atuiffiusoq –2010-mi katillugit inuit 85 miss. ukiumut suliarisinnaasaat akissarsianut aningaasar-tuutit 20 mio. kr. missaanniissallutik. Aamma takusinnaavarput 2010-mi sinerissami napparsimmavinni inuit paaqqinnittut 71,5 ukiumut suliarisinnaasaat unnukkorsiornernut unnuarsiornernullu atorneqassasut, tamatu-malu akissarsianut tamarmiusunut aningaasartuutinnorlugu assigaa 24,9 mio. kr. Ataatsimut isigalugu mis-siliuussineq mianersortoq tunngavigalugu ima nalilerparput naammassiuminarsaanermik ilippanaat 10 pro-centiusoq, aamma nunap immikkoortuinut agguataarinerup Pipaluullu atulerneragut kingunerisaannit periar-fissat eqqarsaatigalugit. Ilippanaatip taamaattup aningaasartuutikillisaanermut imaluunniit amerlanerusunik suliaqarnernut qanoq annertutigisumik atorneqassanersut tassaavoq siulersortinit/aqutsisunit aamma politik-kikkut pingaarnersiunerme aalajangigassaq. Sulisussarsiorneq pitsanngortinneqarsinnaassappat naammassi-uminarsaanermi pitsanngorsaanerit suli allat anguneqarsinnaassagaluarpit.

Periaasissaq marloqiusaasoq malinneqassasoq innersuussutigaarput, nunap immikkoortuini / peqqinnissaqar-finni tamani naammassiuminarsaanissamik piumasagaat erseqqinnerusumik misissueqqissaarnermik tunnga-vilik aalajangerneqassasoq, tamannalu ilutigalugu tamatuma piviusunngortinnissaanut alloriarnertut erseqqis-sutut piffissami killilieriikkami ukiumoortumik sipaaruteqarnissamik aamma/imaluunniit suliaqarnerit/naam-massioortuinerit amerlanerulernissaannik peqqusiisoqassalluni.

Sulissutigineqarsinnaasut sisamaat tassaavoq immikkut paasisimasallit (specialistit) sinerissami angalasar-nerat. Naliliinerput naapertorlugu taama aaqqissuussisimaneq nukittoqquteqarpoq arlalinnik, tassunga ilaal-luni paasisimasalittut sulineq napparsimasup angerlarsimaffianut qaninnerulluni suliarineqarsinnaammat. Immikkut paasisimasallit piffissami killilieriikkami aamma aalajangersumik siunnerfilimmik najuunnerat sinerissami tikeraarnerup nalaani annertuumik naammassisaqarnissamik periarfissiivoq, tamanna pilersaaru-siorluarneqarsimappat.

Kisianni aamma ima nalilerparput suliaqarfimmi tassani kinguneqarluartumik ingerlatsinissamut, suliaqar-figisassat pilersaarusiornissaannut aamma aqutsinissamut naammattumik tunngavissaqanngitsoq. Taamaa-lilluni peqqinnissaqarfimmi pilattaanerni (qanoq ittuussutsini assigiinngitsuni) immikkoortortakkuutaartumik aningaasartuutit inernilersornissaat aammalu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani pissuseqataanik sulia-qarnerni aningaasartuutitut sanilliussinissaq ajornarpoq. Kiisalu aamma innersuussutigaarput aningaasat aqunnissaannut sulisaatsip allanngortinnissaa isumaliutigineqassasoq imaalersillugu, missingersuusiat ani-ngaasaliissutillu pillugit akisussaaffik tamarmiusoq Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut inissinneqas-sasoq – taamalu aningaasaliinissamut akisussaaffik avinneqarsimasoq maanna atuuttoq taamaatinneqarluni. Taamaalinikkut aaqqissuussamik suliaqartarnerit annertusineqarnissaannut aningaasatigut kajujuummissutit pilersinneqarsinnaapput.

Peqqinnissamut aningaasartuutit tatineqarneruleriartussasut

20. Naliliinerput naapertorlugu peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit siumut piffissami sivisu-kannersumi anikillineqarsinnaanerit piviusorpaluttumik pisinnaasuunngilaq – immiini tamakkiisumik ima-

luunniit aningaasaqarnerup tamarmiusup aggornerata ilaatut. Aallaavimmigut suliaqarnerup pitsaassutsillu tungaasigut erseqqissumik kingulerussimaneq, innuttaasut utoqqaanerusut pigilernissaat kiisalu katsorsaanisamat periarfissat nutaat pitsaanerusullu (nakorsaatit akisuut nutaat ilanngullugit) il.il. ataatsimut ataqatigiis-sinneqarnerat akerlianik peqqinnissamat aningaasartuutit ukiuni 5-10-ni tulliuuttuni tatineqarnerulerumaartut ilimagineqarsinnaavoq.

Innuttaasut pissutsimikkut allanngoriartornerat nammineq immikkuullarissuuvoq, tamatumunngali pissutaa-soq allanik ilaqarpoq. Minnerunngitsumik immikkoortut pingasut kalaallit ukiuni qulikkaani tulliuuttuni utoq-qalinerujartornerannut ilapittuutaapput. Siullertut kinguaassiorsinnaassuseq appassangatinneqarpoq. Aap-paattut agguaqatigiissillugu ukiut inuuffigisat amerlissangatinneqarput. Pingajuattullu ukioqatigiillutik inun-ngorfillit amerlaqisut 1960-ikkunneersut soraarninngornissartik tikikkaluttualissavaat. Utoqqaliartorneq ma-lillugu peqqinnissaqarfimmik atuneq annertusiartortarmat allanngoriartorneq taanna peqqinnissaqarfiup aningaasartuutaanut tassanngaanneersumik tatineqassaaq. Uagut naatsorsukkatta takutippaat innuttaasut pissutsimikkut allanngoriartornerat allanit immikkoortikkaanni 2020-p tungaanut 10 procentit missaannik annertussusilimmik aningaasartuutaanerusasooq, kingornalu ukiuni 20-ni tulliuuttuni suli aamma 5-10 procentinik aningaasartuutit amerlissallutik.

Aammattaq misilittakkat imaapput pigissaarnerulerneq peqqinnissakkut kiffartuussinerit piumaneqarne-rulernerannik kinguneqakkajuttartoq. Peqqinnissaqarfimmut unammillernartussasooq tassaassaaq piuma-neqarnerulerneq ilimagisaasup ”millugussinnaanissaa” missingersuutit piviusumik toqqammaveqarlutik sapinngisamik killeqarlutik annertusiartornerisa iluanni. Tamanna isumarput naapertorlugu arlalitsigut sulissuteqarnermik pisariaqartitsissaaq, tassunga ilaassallutik pingaarnersiuneq sukannernerusoq, ilaatigut kiffartuussinerit ilaat nunap ilaannaanut atuutsinneqarlutik, naammassisaqarsinnaaneq annertunerusoq aamma peqqinnissaqarfimmi sulisoqatigiiaat assigiinngitsut akornanni sulianik agguataarineq allaanerusooq aamma illoqarfinni mikinerusuni peqqinnissaqarfiup inuussutissarsiutillu allat akornanni.

Taamaangippat aningaasartuutit tatineqarnerat oqaatigineqareersutuut annikitsuinnaassanngilaq, uagut naat-sorsuinerput naapertorlugu ukiumut 20-30 mill. kr. allaninngaanniit peqqinnissaqarfimmut pingaarnersiutigi-sariaqassallutik. Aningaasartuutit amerlinerat taamaattup aningaasalersornissaa aningaasartuuteqarfinnit alla-niit aningaasanik nuussisinnaanermik tunngaveqartariaqassaaq imaluunniit aningaasaliissutit amerlanerusut pissarsiarineqarsinnaanerat, assersuutigalugu akileraarutit qaffaaffigineranniit imaluunniit kiffartuussissutit ilaannik atuisut annertunerusumik akiliuteqartalernerisigut. Taamaalisoqangippat tamatuma kingunerissa-vaa piumaneqarnerulerneq naammassinnaanginneq. Tamanna ilutigalugu assigiinngitsunik atuga-qarneq immaqqa suli annertunerulissaaq, innuttaasullu akornanni ilaat katsorsarneqarnissamik piginnaatitsis-sutinik peqqinnissamat sillimmasernernik pisinissaat ilimagisariaqassalluni. Naggasiutigalugu eqqaaneqas-saaq qulaani innersuussutigineqartutuut ukiuni aggersuni peqqinnissaqarfimmi naammassisaqarnerulerneq piviusunngortinneqarsinnaappat, taava piffissap ilaata ingerlanerani aningaasartuutit tatineqarneranni ani-ngaasaliissutit ilanngutitineqassapput.

Innuttaasut peqqissusiata pitsannortinnissaanut sulissutiginninneq patajaallisartariaqarpoq nalilersoqqinneqarlunilu

21. Namminersorlutik Oqartussat¹ 2006-imi innuttaasut peqqinnissakkut qanoq issusiannut tunngatillugu ajornartorsiutinik imaannaanngitsunik paasinnilluarlutik piffissami 2007-2012 *Innuttaasut Peqqissuunissaannik Pilersaarut Inuuneritta* aallartitissimavaat. Suliniut taanna siamasissumik toraagaqarpoq, tassunga ilaallutik inooqatigiinnikkut atukkat aamma pinaveersaartitsineq. Aammattaaq peqataasut assigiinngitsut amerlasuut ilanngutitinnissaat sianisumik periaatsip ilaatut atorpoq, taakkununga ilaallutik peqqinnissaqarfik, inunnik isumaginninnermi oqartussaasut, kommunit kiisalu peqatigiiffiit kattuffiillu kajumissutsimik ingerlanneqartut.

Naliliinerput tassaavoq peqqinnissakkut qanoq issusermik ataatsimut isigalugu pitsannortitsineq tassaasoq sammisaqarfiit ilaat ataaseq *aningaasanut atukkanut naleqqiullugu peqqissuseq pitsaaneruseq* anguneqarsinnaasaq tulleriaarinnermi qaffatsinneqartariaqartoq, ilaatigut inooqatigiinnermit pisunik nakorsaannermi periaaseq saassussineruseq aqutigalugu. Aammattaaq naliliinerput tassaavoq maannamut suliaasimasut – innuttaasut peqqissuunissaannik suliniut aamma sumiiffinni pinaveersaartitsinermik ataatsimiitaliani ataqatigiissaarineq ilanngullugit – unammilligassanut maannakkut ittunut naammaginartutut oqaatigineqarsinnaanngitsut.

Innuttaasut peqqissuunerannik sammisaqarfimmi Canadami Alaskamilu assigiinnik nunallit ajornartorsiutaasa assingi Kalaallit Nunaanni atorneqarnerat pissutigalugu kulturikkut sakkortuumik malunnaateqarneranut takussutissaavoq, tamaani pilertortumik inerniliinerit imaaliallaannaq ilimagineqarsinnaanatik. Taamaakkaluaq naliliinerput tassaavoq inooqatigiinnermik pisunit nakorsaannerup tungaatigut sulissuteqarniarnermut malunnartumik sakkortunerusumut periarfissaq alla tassaassasoq Kalaallit Nunaat kingulerukkumaartoq aammalu peqqinnissaqarfiup napparsimasunut inooriaatsip kingunerisaanik nutaanik pisoqqanillu nappaatilinnut tunngasunut nukissat amerlavallaanermikkut naleqqutinngitsut aamma siunissami atortariaqassagai. Nukissat tamakkua allani pitsaaneruseq atorneqarsinnaagaluarpit.

Taamaammat Deloittep innersuussutigivaa innuttaasut peqqissuunissaat pillugu suliaqarfimmi periaasissap nutaap suliarinissaa isumaliutigineqassasoq. Periaasissaq nutaap isumarput naapertorlugu ukuninnga tunngaveqartariaqarpoq, 1) suliaqarneq paasisitsiniaanermik ilitsersuinermillu nalinginnaasumik suliaqarnerniit ilaatigut nuunneqassasoq peqqinnissamik inooqatigiinnermillu suliaqarfiup ingerlatsinermik aqqissuussisimanerit pioreersunut ilanngutitinneqalersillugu, 2) suliaqarnermut akisussaaffik paatsuugassaannginnerusumik inissinneqassasoq, aamma 3) suliaqarnerup qitiusumit ataqatigiissaarneqarnera aqunneqarneralu sakkortunerussasoq.

Isumaqarpugut siulersortit akisussaanagerat pingaerneq Peqqinnissaqarfiup Aqutsisoqarfianut aamma nunap immikkoortuini aqutsisunut inissikkaanni pitsaanerpaassasoq. Tassunga aamma ilaareerpoq sulissutiginninneq qitiunerusumut inissittariaqartoq. Isumarput naapertorlugu piviusorsioruussanngilaq kommunit akisussaaffimmik aakajaamik tigusissappata, aqqissuussisimanerit tamaani annikippallaarmata aamma piginnaa-

¹ Nalunaarusiami matumani tamatigut taaguut Namminersorlutik Oqartussat atorneqarpoq, aamma pilersitsiniarnerit 2009-mi Namminersorlutik Oqartussat atulersinneqarnerat sioqqullugu aallartinneqarsimasut nassuiarnerannut tunngatillugu.

neqarnerit nukissallu killeqarpallaarmata. Tassunga atatillugu innersuussutigissavarput illoqarfinni tamani pitsaaliuinermik siunnersorteqassasoq, kisiannili taakku aaqqissuussaanikkut nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfiit ataanni inissinneqassasut. Uagut naliliinerput tassaavoq assut pingaaruteqassasoq suliaqarneq annertunerungaartumik ingerlatsineramik aaqqissuussani tunngaveqarpat taakkunanngalu ingerlanneqarluni. Maannamut suliaqarneq annertuumik paasisitsiniaanermik ilitersuinermillu sammisaqarfiusimavoq, sunniutaalu qanoq issimanersoq nalorninarluni innuttaasut peqqissuunerisa allanngoriartorneranut naleqqersuukaanni. Kiisalu aamma isumaqarluta innuttaasut peqqissuunissaannut suliniut maannatut iluseqartillugu unammilligassanut annertuunut iluarsissutissatut atussallugu ilippanaateqanngitsoq.

Isumarput naapertorlugu aningaasaqarnikkut toqqammaviusut iluanni sulissutiginninnerup sakkortunerusup piviusunngortinnissaa ajornanngilaq, minnerpaamik aallartinnerata nalaani. Uani eqqarsaatigineqarpoq maanna sulisorisat annertunerusumik peqataalersinnissaannut illoqarfinni periarfissaqarmat, soorluttaaq paasisitsiniaanermik ilitersuinermillu sammisaqartitsinerneerit aningaasat ingerlatsinermut nuunneqarnissaat innersuussutigineqartoq. Sulissutiginninnerup allanngorsimasup sunniutaasa paasinissaat siunertaralugu periaatsip illoqarfimmi illoqarfinniluunniit piareersaatitut sammisatut misilerarnissaa isumaliutigineqarsinnaavoq, innuttaasunut tamanut siaruaatinnginnerani.

1.6 Ataatsimut isiginnineq

Immikkoortut siuliani allattorsimasut – kapitalillu kingornaniittut – peqqinnissaqarfimmik unammilligassanik annertuumik suliaqarnialersumik ilisaritsipput. Tamanna sulisussarsiornermi ilinniartitaanermilu taamaappoq, kingulerussimanerit pioreersut aaqqinniarnissaanni, utaqqisorpassuillu eqqarsaatigalugit aammalu innuttaasuni peqqinnikkut qanoq issutsip pitsanngorsarniarnissaani. Aammattaaq soorlu ilimagineqarsinnaasoq inuiaqatigiit ukiumikkut agguataarsimanerisa ineriartornerata katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsinerit annertunerulersissagai, aamma innuttaasut akornanni naatsorsuutiginninnerit annertusiartorneranni piumasaqarnerulerneq suli aammalu tateqqissagaa. Kiisalu aningaasartuutit missingersuutillu aqunneqarnerisa pilertortumik aaqqinneqarnissaat pisariaqartinneqarluni.

Deloittep eqikkaasumik naliliinera tassaavoq Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi inuiaqatigiillu piginnaaneqarnerat aamma unammilligassat makku naammassneqarinnissaannut periarfissaat nalorninaatsuungitsut. Akunnattoorfiit sammineqartut aaqqissuussamit pisut arlaqartut ilaat qularnanngitsumik periaasissat sivirusumik atasussat suliarineqarnissaannik iluarsissutillu allat nutaallu maannamut atuarneqarsimasunit allaasut nanineqarnissaannik pisariaqartitsissapput. Kisianni aamma ilutigalugu naliliinerput tassaavoq iluarsissutissat periarfissallu isiginiarneqarnissaat pingaartuusoq sammisaqarfinnilu arlalinni pilertortumik pitsanngorsaanissamut periarfissaqarluartoq. Tamanna minnerunngitsumik aningaasat aqunnerannut tunngavoq, tassani pingaartitsineq eqqortoq atorlugu missingersuutit aqunnerisa pitsanngortinnissaa oqimaatsorsuussanngimmat, aamma piginnaaneqarfiit iluaqutiginerat kinguneqarluartoq siulersortinit sakkortunerusumik ukkatarineqarpat naammassisaqarsinnaaneq annertuumik annertusisinneqarsinnaammat Dronning Ingridip Napparsimmavissuani aammalumi sinerissami.

Aningaasaqarneq pillugu inerniliinerit pingaarnerit aamma Deloittep kaammattuutai pingaarnerit nalunaarsuutitut ilusilerlugit ataani saqqummiunneqarput.

Boks 2.1 Inerniliinerit kaammattuutillu qitiusut ataatsimut isigalugit

Aningaasaqarneq pillugu inerniliinerit

1. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit nunanut allanut naleqqiullugit annertuallaanngillat, ukiunilu kingullerni 10-t missaanni piviusumik ineriartorneq nunanit allanit amerlanernit appasinnerusimavoq.
2. Ukiuni aggersuni 5-10-ni aningaasartuutit annertuumik tatineqarnissaat naatsorsuutigisariaqarpoq. Inuiaqatigiit ineriartorerisa allanit immikkoortikkaanni suliaqarneq 10 procentit missaannik annertusissavaat 2020-p tungaanut, ataatsimullu isigalugu ilimanarpoq ukiumut 20-30 mill. kr. missaannik peqqinnissaqarfimmut allatut pingaarnersiuinikkut nuussisoqartariaqartassasoq katsorsaanikkut periarfissanut aamma atorneqarnerulernermut malinnaajumalluni.
3. Aningaasartutit tatineqarnerat taamaattoq aaqqiiffigisinnaajumallugu periaaserisinnaasat tunngaviusut pingasuupput, tassaasut
 - i. annertunerusumik naammassiortuineq aamma / imaluunniit aaqqissuussaannermik iluarsaaqqinnerit aqputigalugit peqqinnissaqarfimmi naammassiuminarsaanerit
 - ii. tulleriarinerit allangortinneri imaluunniit akileraartarnermit atuisartunilluunniit akiliisitsisalerikkut isertitat amerlanerusut aqputigalugit nukissanik amerlanerulersitsineq
 - iii. (politikikkut) tulleriarineq sukannererusoq suliaqarfiillu ilaanni toqqakkani kiffartuussinerit annikinnerusut.
4. 2007-imiilli aningaasartuutit annertusiartornerat sukkatsissimavoq naak tamanna pilersaarutaasimangikkaluartuq. Aningaasartuuteqarnerulernernik ilimaginngisanik pisoqaraangat tapiliussatut aningaasaliissutitigut matuneqartarsimapput, Aningaasanulli Inatsimmut tunngatillugu atuineruneq 5 procentit missaanniissimavoq 2009-milu immaqqa 7-8 procentiussalluni.
5. Nassuiaatissap ilaa tassaavoq suliaqarfinni aqukkuminaatsuni aningaasartuutit amerliartornerat, tassunga ilaalluni nunani allani katsorsartittarneq. Kisiannili aamma aningaasat aquunneranni missingersuusiornermilu nalornisoqartarsimavoq. Tamanna ingammik Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut tunngavoq, 2006-2007-imi Aningaasanut Inatsimmi aningaasaliissutinut tunngatillugu atuineruneq 8-9 procentiusimalluni 2008-milu 15 procent sinnerlugit annertunerusimalluni.
6. Peqqinnissaqarfiup missingersuutai tamatigut piviusunik tunngaveqarpassittanngillat. Taamaappoq Aningaasanut Inatsimmut tunngatillugu tamatigoortumik missingersuusiornermi aamma peqqinnissaqarfiup iluani annikitsukkuutaanik missingersuusiornermi. Assersuutigalugu peqqinnissaqarfimmi piviusumik ineriartorneq missingersuusiorniunneq ajorpoq, uffa aningaasartuutaasartut tamanna ersarissumik ersersittaraat. Aammattaaq kontot pingaarnerit ilaanni ukiuni arlaqartuni naatsorsuutit missingersuutillu akornanni nikingasoqartarsimavoq assigiinnik angissuseqartunik annikinaarnermik.
7. Suliaqarisartakkat aamma naammassisaqarneq pillugit paasissutissat naleqquttut piffissaatillugulu nalunaarutaasusaasimagaluartut amigaatigineqarput. Tamanna ingammik sinerissami peqqinnissaqarfinni taamaappoq, kisianni aamma nunap napparsimmavissuani paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut suliaqarfinni arlalinni aningaasat aquunnerannut sunniuteqarluartumik tunngavissatut atorsinnaanissaannut qaaginnarsiuvallaarput kingusinaarsimasarlutilluunniit. Taamaalilluni naammassiortuineq aamma immikkoortunut aningaasartuutit pillugit ilisimasassat toqqammaviusussat amigaatigineqarput.
8. Aningaasanik aqutsinermi pineqartarput missingersuutiniq aqutsineq aamma nukissanik aqutsineq.

- *Missingersuutininik aqutsinermut* ilaapput assersuutigalugu missingersuutit piviusorpaluttuunersut aamma missingersuusiornermi tunngavigisassat erseqqissut tunngavigineqarnersut aammalu missingersuutit malittarineqarneranni nikinganerit piffissaatillugu paasineqartarnissaasa qulakkeerneqartanissaat naggaterpiaatigullu missingersuutit eqqortinneqarnersut. Ukiuni kingullerni marlunni-pingasuni allanngoriartorsimaneq eqqaallugu missingersuutininik aqutsinerup pitsanngorsarnissaa pisariaqartinneqarpoq.
- *Nukissanik aqutsinermi* pineqartarpoq kinguneqarluartumik aningaasartuuteqarnissaq anguniarlugu ingerlatsineq aaqqissorneqarsimanersoq. Naammassiortuineramik aamma immikkoortunut aningaasartuutininik iluamik ilisimasaqannginneq pissutigalugu nukissanik aqutsineq amigartutut oqaatigisariaqarpoq aningaasartuuteqarnerpaaffiillu isiginnginiarpallaarneqarlutik – peqqinnissaqarfiit aamma Dronning Ingridip Napparsimmavissua.

Kaammattuutit

Deloittep kaammattuutigai

1. peqqinnissaqarfimmi kiffartuussissutit pitsaassusissaat eqqarsaatigalugit peqqinnissakkut politikikkut eqqartuinisamat aalajangiinissamullu tunngavissat malittarisalittut aqqissuussimasut pilersinnissaat isumaliutigineqassasoq – ingammik peqqinnissaqarfimmut aningaasaliissutinut sinaakkusiussat aningaasartuutit tunuliaqutaannut naapertuutumik annertusineqarnissaat ajornassappat – imaluunniit politikikkut pingaarnersuinermi salliutinneqassanngippata
2. peqqinnissaqarfimmi missingersuutissanik piareersarluni sulinerup pitsaassussaa patajaallisarneqassasoq, tassunga ilaalluni aningaasanut inatsisikkut sinaakkutitut aningaasaliissutit aalajangersarnerani piviusorsortumik ukiumi atuutumi aningaasartuutit annertussusissaattut ilimagineqartut aallaavigalugit sulisoqartassasoq
3. toqqammavinnik aqutsinerup pingaarnerusup iluani aqqissuussinerit kajujuummissutit anginerusumik naammassisaqarsinnaanermut pilersaarisut eqqunneqarnissaat isumaliutigineqassasoq, soorlu naammassisaqarnissamat isumaqatigiissuteqarnerit aqutigalugit, naammassisaqarnissamik piumasaaqatit aqutigalugit imaluunniit naammassisaqarniarnerup siumut isumaqatigiissutaareersup (killeqartinneqartup iluani)qaangernerani aningaasat akuersissutit ilaqqissinnaanerannut periarfissaq.
4. naammassiortuinerup aamma suliaqartarnerup ukiumut annertusiartornissaannut piumasaaqatit aalajangerneqassasut
5. aqutsinissamat nalunaarsuutit pitsaannerusut suliarineqassasut, tassunga ilaallutik sammisaqarsimanerit aamma suliaqarsimanerit pillugit paasissutissat pitsaannerusumik assigiissumillu nalunaarsorsimasut
6. Telep suliaqarfiata iluani akigititanut politikimi allannguutissarsiornissaq isumaliutigineqassasoq, imaalersillugu peqqinnissaqarfiup siunissami telep kiffartuussissutaanik atuinermi ukiumut akimik aalajangersimasumik akiliuteqartalersillugu, imaluunniit periarfissaq alla tassaasoq telep suliaqarfianut aningaasartuutit toqqammaviit pingaarnert aqunneqarnerisa avataanniisinnegassasut
7. aqqissuussaaneermik iluarsaaqqinneq tamarmiusup maanna ingerlasoq annertuumik malugineqarnissaa siulersortasut qulakkiissagaat, ingammik ukununnga tunngatillugu:
 - a. Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut ingerlatsinermi siulersuisuit, aqqissuusseriaaseq toqqarneqarsimasoq malillugu napparsimmavissuarmi namminersortunik aqutsisuerussimammat.
 - b. Sinerissami peqqinnissaqarfiit nutaat 5 aallartisarneqarnerat ima pissasoq aqqissuussaaneermut nutaamut eqaatsumik ikaarsaarnep tunngavissasa piareernerat ilutigalugu, tassunga ilaallutik peqqinnissaqarfiit siulersortaasa pilersinnissaannut tunngatillugu sumiiffinni piginnaaneqarfiit pissarsiarineqarnissaannut aamma telemedicinip”uagut taama sulisarpugut”-tut atorneqarneranut tunngatillugu.
 - c. Aqqissuussisimaneq tunngavimmigut ima ittoq, napparsimmavinni siunissami kiffartuussinerit tamarmik Dronning Ingridip Napparsimmavissuanit isumagineqarnerisigut iluaqutaasinnaasut akornutaasinnaasullu sukumiinerusumik nalilerneqarnissaat ingerlanneqartariaqartoq. Tamatumuunalu sinerissami peqqinnissakkut kiffartuussineri makku suliarisallugit pingaarnertinneqassallutik: suliarinnittoqarfik pingarneq, anigorneqarsinnaanngitsunik nappaatilinnik sullisineq aamma pitsaaliinerit, nunap immikkoortuini peqqissaaveqarfiinni suliaqarfinni toqqakkani pilattaanernik nalinginnaalluinnartunik ilallugit, assersuutigalugu pilatsinnikkut erninerit, naartuinerit aamma napinerit pisariunngitsut.

8. ilinniartitaanikkut pilersitsiniarnerit ilaannut arlalinnut ilimanaatilinnut maanna ingerlasunut (peqqissaasoq katsorsaasartooq aamma nunaqarfinni peqqinnissamik suliaqartoq) Aaqqissuussaaneermik iluarsaaqqinnerup piviusunngortinnissaanut atalluinnartunut tunngatillugu siulersuisut periaasissap ataatsimoortup (suliat agguarneqarnerat aamma piginnaaneqarnerit il.il.) pigilernissaa isumagissagaat

9. telemedicinimik suliniuteqarnerup ilimanaatillip maanna ingerlasup atulersinneqarnissaata, naammassineqarnissaata aamma ingerlaavartumik ingerlanneqalernissaata immikkut anginerusumik pingaartinneqarnissaa siulersuisunit qularnaarneqassasoq, iluanaarutissaasinnaasut piviusunngortinneqaqqullugit

10. innuttaasut peqqissuunissaat pillugu suliaqarfimmi periaatsinik nutaanik pilersitsiniartoqassasoq ukuninnga tunngavilimmik:

a. suliaqarnek paasisitsiniaaneermik ilitsersuinermillu tamatigoortumik suliaqarnerniit ilaa nuunneqassasoq peqqinnissamik inooqatigiinnermillu suliaqarfiup ingerlatsinermik aaqqissuussisimanerintu pioreersunut ilanngutitinneqalersillugit,

b. suliaqarnermut akisussaaffik paatsuugassaanginnerusumik inissinneqassasoq, aamma

c. peqqinnissaqarfiup ataani suliaqarnerup qitiusumit ataqatigiissaarneqarnera aqunneqarneralu sakkortunerussasoq.

11. siulersuisut annikitsukkuutaanik misissueqqissaarinissamat pilersitsiniaasasut naammassiortuisinnaanikkut pitsanngorsaanerit naninissaat aamma ingerlanneqarnissaat siunertaralugu. Naammassiuminarsaaneermut ilippanaat 10 procentiusoq isumarput naapertorlugu taggissineruvoq mianersortoq, Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut peqqinnissaqarfinnullu assigissavaa 70 mio. kr. missaasa nalingannut naammassiuminarsaaneq. Misissueqqissaarinitsinni pingaarnerusumi ilippanaateqarsinnaasut arlallit nanineqarsimapput innersuusummik uannga naliliinermillu uannga qularunnaarsitsisut, tassunga ilaallutik:

i. Dronning Ingridip Napparsimmavissuani aamma sinerissami nakorsatut nukissat tamarmiusut sunniuteqarluarnerusumik atornerannut ilapittuutaasinaasooq tassaavoq nakorsat aalaakkaasumik atorfillit piffissaq agguaqatigiissillugu suliffigisartagaat annertusineqarsinnaappat – assersuutigalugu taarsiullugit ullut sulinnigiffiusussat akissarsiatut tiguneqartusanngorlugit allannortikkaanni. Tamanna soorunami isumaqatigiinniarnermi illua'tungeriit akornanni suliaasavaoq.

ii. Nukiit annertuut Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nakorsat sillimanissaannut atorneqartut sunniuteqarluarnerusumik atornissaannut ilapittuutaasaaq immikkoortortat sorliuneri uniffiginagit sillimasutut upalungaarsimasussat pitsaarnerusumik ataatsimut aaqqissuuneqarsinnaappata imaluunniit sillimanagerit nalaanni suliaqarnerit passussinertallit annertusigaanni.

iii. Sulisoqarnikkut nukissat kinguneqarluarnerusumik atorneqarnissaannut ilapittuutaasaaq sinerissami napparsimmavinni atuuffiit tunaartarinqartut soorlu iggaveqarneq, errorsisarfeqarneq aamma eqqiaaneq illoqarfinni ataasiakkaani peqatigiilluni ingerlatsineq annerusooq pisuuppat, soorlu kommuni, akunnittarfik imaluunniit suliffeqarfiit allat anginerusut peqatigalugit.

iv. Sulisoqarnikkut nukissat sinerissami napparsimmavinni paaqqutarinninnermut atorneqartut kinguneqarluarnerusumik atorneqarnissaannut ilapittuutaasaaq sumiiffinni sungiusarnermik aamma ilinniagaqarnermik siamasinnerusumik pilersitsiniartoqartuuppat, suliat aaqqissuussamik ingerlateqqissinnaanerit aammalu eqqiaaneermut imaluunniit uninngasunut nerisassanik sassaalliisarnermut tunngatillugu suliaassanullu allanut piginnaatitaaneq pillugu aalajangersakkanut ilaannngitsunut, minnerunngitsumik paaqqutarinnillutik sulisut nukissaannik atorneqanngikkallartunik nikerarsinnaaneerusumik atuineq siunertaralugu.

v. Sulisoqarnikkut nukissat sinerissami napparsimmavinni unnukkorsiornermi unnuarsiornermilu takkullutik paaqqutarinninnermut atorneqartut kinguneqarluarnerusumik atorneqarnissaannut ilapittuutaassaaq pissutsit uku ataani allasimasut immikkut isiginiarneqartuuppata (ilaat immaqa suliamik kattuffiit attuumassuteqartut isumaqatigiissuteqarfiginissaannik pisariaqartitsissapput):

a. Nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfiit nutaat 5 peqqissaavii sorliueneri uniffiginagit suleqatigiinneq sulianillu avit-sineq anginerusooq, tassunga ilaalluni assersuutigalugu nunap immikkoortuanut tamarmut oqarasuaatikku upalungaarsimasuuneq.

b. Unnukkorsiornermi unnuarsiornermilu paaqqutarinnillutik sulisut toqqissisimasumik iluarusuttumillu misiginissaat siunertaralugu pilersitsiniaanerit siunnerfeqartut aallartinneqassasut, najuulluni sillimasuunissaq amerlanernit ornigineqarnerulissamat naak kisimiittussaagaluarluni.

c. Sulisut paaqqutarinnittut piffissap ilaannaani sulisut amerlanerusut atorfinitsinneqassasut sulisut paaqqutarinnittut atorfiinut akuerisaareersunut / takkuttarnerit pisariaqartitsinermit naleqqussarnissat periarfissikkumallugu.

d. Takkuttarnerup pisariaqartitsinermit tunngatillugu immikkoortitaarnissaa imaalersillugu, piffissani ikittuinnarnik napparsimasoqarfiusuni takkuttarneq annikillisarsinnaaqullugu.

12. Periaasissaaq marloqiusaasooq malinneqassasooq, nunap immikkoortuini / peqqissaaveqarfinni tamani naammassiuminarsaanissamik piumasaaqat erseqqinnerusumik misissueqqissaarnermik tunngavilik aalajangerneqassasooq, tamannalu ilutigalugu tamatuma piviusunngortinnissaanut alloriarnertut erseqqissutut piffissami killiliriikkami ukiumoortumik sipaaruteqarnissamik aamma / imaluunniit suliaqarnerit / naammassiortuinerit amerlanerulernissaannik peqqusiisoqassalluni.

13. Immikkut paasisimasallit (specialistit) sinerissami angalarnerisa aqunneqarnerannut tunngatillugu siulersuisut aallarniisuussasut ilaatigut peqqinnissaqarfinni pilattaanerni (qanoq ittuussutsini assigiinngitsuni) immikkoortortakkuutaartumik aningaasartuutit inernilersornissaannut, taakkulu Dronning Ingridip Napparsimmavissuani pissuseqataanik suliaqarnerni aningaasartuutit sanilliunnissaannut. Ilaatigut aamma innersuussutigaarput aningaasat aqunnissaannut sulisaatsip allannngortinnissaa isumaliutigineqassasooq imaalersillugu, missingersuusiata aningaasaliissutillu pillugit akisussaaffik tamarmiusooq Dronning Ingridip Napparsimmavissuanut inissinneqassasooq – taamalu aningaasaliinissamut akisussaaffik avinneqarsimasooq maanna atuuttoq taamaatinneqarluni.

14. Ingammik illoqarfinni minnerni (ulloq unnuarlu) nakorsamit kiffartuunneqarsinnaanermut tunngatillugu pitsaassut-sip aamma saaffissaqarnerup oqimaaqatigiissinniarneqarnerisa nalilersooqqinnissaaq tunngavissaqarpoq, sumiiffinnimi ataatsimik nakorsaqaarfiusuni nakorsaqaarnissaanik isumaliutersuutit isumarput naapertorlugu tassaanerupput ilaatigut politikkikkut pingaarnersuineq, ilaatigut qanoq iliornikkut suut naammassineqarsinnaanersut.

15. ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu peqqinnissakkut kiffartuussinermit specialistinit isumagineqartariaqartunik / nunani allani katsorsaasarfinnik pisiortorfissanik aaqqissuussisimanerit pilersaarusiornerrannut atatillugu taartaasinnaasunik periarfissat pillugit nakorsaanermit teknologiip nalilernera (MTV) sukumiisooq suliarineqassasooq.